

Διαλεκτικές ἀκροβασίες θεσμοῦ καὶ χαρίσματος στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία Θεολογικὴ καὶ ποιμαντικοψυχολογικὴ θεώρηση

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗ*

Εἰσαγωγικά

«Τί εὐκόλα οἱ ἄνθρωποι ἀλλάζουνε
ιδιότητες καὶ τίτλους!»
Κική Δημουλά¹

Ἐπάρχουν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας πολλές παρεξηγήσεις, πού δυστυχῶς ὀδηγοῦν σὲ ἀνάιτες πολώσεις. Μία ἀπὸ τίς κυριότερες ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ λεγόμενη διάκριση – πού συχνὰ διολισθαίνει σὲ ἀντίθεση – ἀνάμεσα στὸν θεσμό καὶ στὸ χάρισμα, γνωστὴ καὶ ὡς *Amt* («μόνιμοι λειτουργοὶ») καὶ *Geist* («χαρισματοῦχοι») κατὰ τοὺς R. Sohm καὶ A. Harnack. Ἡ διάκριση αὐτὴ ὑφίσταται σὲ πλαίσιο θεολογικό, ἀξιολογικό καὶ ψυχολογικό, καὶ ὄχι λ.χ. σὲ κοινωνιολογικό.

Ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1950 περίπου, κάποιοι προτεστάντες θεολόγοι ἀσχολήθηκαν ἐνδελεχῶς μὲ τὴ θεμελιακὴ διάκριση τοῦ Λούθηρου μεταξὺ *Νόμου* καὶ *Χάριτος*² – μὲ τὴν ὁποία ἀναμφίβολα συνδέεται καὶ τὸ δόγμα τῆς ἱερωσύνης τῶν λαϊκῶν. Αὐτοί, κινούμενοι ἀπὸ τὴ γενικότερη τάση τῆς ἀποϊεροποίησης τῆς φύσης, τῆς ἱστορίας καὶ γενικότερα τοῦ κόσμου³ τῆς πολυπολιτισμικῆς ἐποχῆς μας υἰοθέτησαν τὴ σύγχρονη παγκόσμια προτίμηση τῆς πνευματικότητας ἔναν-

* Ὁ π. Ἀθανάσιος Γ. Μελισσαρῆς ὑπηρετεῖ ὡς ἐφημέριος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ἀμφίσσης. Εἶναι θεολόγος, ψυχολόγος – ψυχοθεραπευτής, Διδάκτωρ Ποιμαντικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Βοστώνης.

1. Κική Δημουλά, «Ἀνάπλασις», στὸ *Ποιήματα*, ἐκδ. «Ἴκαρος», Ἀθήνα 1998, σ. 69.

2. Τὴ σύνθεση τῶν δύο ἀντιθέτων αὐτῶν μεγεθῶν (θείου ἐλέους ἢ θείου ἔρωτος καὶ θείας δικαιοσύνης ἢ θείου φόβου) ἐκφράζει ἡ ἔννοια τῆς *Tiphereth* (στολισμένος θρόνος τῆς δόξας), πού συνιστᾷ τὸ ἕκτο *Sephirot* (χαρακτηριστικό/ἐκπομπή) τοῦ Καββαλιστικοῦ Δένδρου τῆς Ζωῆς.

3. Πρὸβλ. τὸ φαινόμενο τῆς ἐκκοσμίκευσης ὡς ἀφομοίωσης τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τίς κοσμικὲς δομές.

τι τῆς *θηροσκευτικότητας*. Ὡς ἐκ τούτου ἄρχισαν νὰ δημοσιεύουν κείμενα σχετικὰ μὲ τὸ παλιὸ αὐτὸ θεολογικὸ ζήτημα τῆς ἀντίθεσης μεταξὺ θεσμικῆς ἱερωσύνης καὶ χαρισματικοῦ προφητισμοῦ· μία ἀντίθεση ποὺ γεννήθηκε δειλὰ μέσα στοὺς κόλπους τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας⁴, ἀνδρώθηκε σταδιακὰ καὶ γιγαντώθηκε μὲ τὴν ἀνοχή καὶ τὴν ὀλιγωρία τῶν ἀρμοδίων καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ταλαιπωρεῖ καὶ νὰ πληγώνει ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ πολὺπαθὸ σῶμα Της.

Γράφοντας λοιπὸν γιὰ τὸν θεσμὸ στὴν παρούσα μελέτη, ἐννοοῦμε α) τὴν «ἱστορικότητα» μιᾶς παράδοσης καὶ β) τὴν τυπολατρικὴ τῆς ἐφαρμογῆ· οἱ δυὸ αὐτὲς κύριες λειτουργίες τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν εἶχαν ἐπιφέρει ἱστορικὰ –καὶ ἐν μέρει ἐξακολουθοῦν ἀκόμα– πειθαρχία, συνοχή, περιορισμὸ τῶν ἀντικοινωνικῶν συμπεριφορῶν, σαφῆ στοχοθεσία, κ.λπ.⁵

Αὐτὴ τὴν ὡς ἄνω τάση συζήτησης τῶν προτεσταντῶν γιὰ τὴ σχέση *θεσμοῦ* καὶ *χαρίσματος* ἀκολούθησαν Ρωμαιοκαθολικοί, Σλάβοι καὶ Ἕλληνες θεολόγοι μὲ συγγράμματα, συνέδρια, κ.λπ.⁶ Ἡ σύγκρουση μεταξὺ *προφήτη* καὶ *ἱερέα* δὲν ἀπαντᾷ μόνο στὸν ἀρχαῖο Ἰουδαϊσμὸ. Τὴ συναντοῦμε σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς⁷, στὸν πρωτοχριστιανισμὸ⁸ καὶ σοβεῖ μέχρι καὶ σήμερα, ἂν καὶ κάπως πιὸ ὑπόρητα⁹.

4. Βλ. ΙΩΑΝΝΗ Θ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Ἐκκλησία τῶν προφητῶν – Τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν δύο πρώτων αἰώνων*, Ἀθήναι 1979· ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Μόρφωση καὶ Μεταμόρφωση*, Ἀθήνα 2000, σ. 26 ἐξ· Γεωργίου Δ. Μαρτζέλου, «Θεσμός καὶ Χάρισμα κατὰ τὴν Ὁρθόδοξο Παράδοση», στὸ *Ὁρθόδοξο δόγμα καὶ θεολογικὸς προβληματισμὸς – Μελετήματα δογματικῆς Θεολογίας*, τ. Β', Θεσσαλονίκη 2000, σ. 195-217.

5. DIMITY POND, «Institutionalization», στὸ A. V. CAMPBELL (Ed.), *A Dictionary of Pastoral Care*, SPCK, 1987, σ. 134-135.

6. Βλ. ALLAN KARDEC, *The Gospel According to Spiritism*, Paris, Les Editeurs due *Livre Des Esprits*, 1866, transl. by J. A. Duncan, The Headquarters Publishing Co, LTD, London 1987· ULRICH LUZ, «Charisma und Institution in Neuen Testamentlicher Sicht», *Evangelische Theologie* 49/1-6 (1989): 76-94· MARGARET M. POLOMA, «The Assemblies of God at the Crossroads: Charisma and Institutional Dilemmas», *Christian Century* 17 (1990): 932-934· ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, «Θεσμός καὶ χάρισμα – Βιβλικὴ θεώρηση μὲ βάση τὴν Παλαιὰ Διαθήκη» (Εἰσήγηση στὸ ΣΤ' Διαχριστιανικὸ Συμπόσιο (Θεσσαλονίκη/Βέροια 4-8/9/1999)· ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, *Πρόσωπο καὶ θεσμοί*, Θεσσαλονίκη 1997· ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΗ, *Θεσμός καὶ Χάρισμα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία. Τὰ Χαρίσματα καὶ ἡ ἐμπειρία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν πίστη καὶ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 2016.

7. Βλ. CHARLES LINDHOLM (Ed.), *The Anthropology of Religious Charisma – Ecstasies and Institutions*, Palgrave Macmillan USA 2013.

8. Βλ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΥΡΤΑΤΑ, *Ἱερεῖς καὶ προφῆτες: ἡ παραγωγή καὶ ἡ διαχείριση τοῦ δόγματος στὸν πρώιμο Χριστιανισμὸ*, Ἀθήνα 2000.

9. Βλ. ΣΑΒΒΑ ΑΓΟΥΡΙΔΗ, «Ἱστορία καὶ Ὁρθόδοξη Πνευματικότητα (Κριτικὲς Παρατηρή-

Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη «θέσμιση» τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου καὶ τὴν καθιέρωση τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος στὴ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Ἐκκλησίας¹⁰ ἀρχίζει καὶ ἐντὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ πότε πιὸ ἀφανῆς ἢ φανερός καὶ πότε πιὸ ἔντονος ἢ ὑποτονικὸς ἀγώνας τοῦ νόμου ἔναντι τῆς ἐλευθερίας ἢ ἀλλιῶς τοῦ «γράμματος» ἔναντι τοῦ «πνεύματος». Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή μας ἀπὸ τὸν Ὄθωμανικὸ ζυγὸ ἰδρύεται μὲ νομικὴ πλέον πολιτικὰ ὑπόσταση ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία¹¹.

Στὸ παρὸν ἄρθρο, ἀφοῦ ἀποτυπώσουμε μιὰ σύντομη θεολογικὴ ἀνάλυση τοῦ προβλήματος, θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ ἐξετάσουμε στὸ πλαίσιο τῆς Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας τὴ λειτουργία καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἀφ' ἑνὸς μὲν μιᾶς θεσμολογημένης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μιᾶς χαρισματικῆς ἱερωσύνης. Καὶ τοῦτο, καθότι στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Παράδοση τὸ πρᾶγμα δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ἀποσαφηνισθεῖ ἀρκετὰ, τουλάχιστον στὴν ποιμαντικὴ πράξη¹².

Α. Ἡ Ἐκκλησία ὡς Θεανθρώπινος Ὄργανισμός

Σύμφωνα μὲ τὴν αὐτοσυνειδησία τῶν μελῶν της, ἡ Ἐκκλησία συνιστᾷ τὸ «σῶμα τοῦ Χριστοῦ» πρόκειται συνεπῶς γιὰ ἕναν ζωντανὸ ὄργανισμὸ μὲ φυσικὸ (ὄριακὸ καὶ πεπερασμένο) «σῶμα» καὶ «ψυχή»¹³. Αὐτὰ τὰ δύο ἀποτε-

σεις), στὸ *Θεολογία καὶ Ἐπικαιρότητα (Μελέτες καὶ ἄρθρα)*, Ἀθήνα 1996, σ. 39-48· ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ, «Χάρις, Χαρίσματα καὶ Ἀξιώματα», *Προσβάσεις*, Ἀθήνα 1979, σ. 163-173· ΙΩ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, «Χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀξιώματα τῆς Ἐκκλησίας», στὸ *Μελέτες Ἑρμηνείας καὶ Θεολογίας τῆς Καινῆς Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1990· Α. Κ. ΠΙΕΡΙΟΥ, *Τὸ ἀληθὲς πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας – Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς*, Ἀθήνα 1976· ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ, *Ἑλλάς Ἑλλήνων Δεσποτάδων*, Ἔκδ. «Gutenberg», Ἀθήνα 1983· ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΚΟΝΤΟΠΩΡΗΣ, *Τὸ ἱερατεῖο: ἡ δεσποτικὴ μετάλλαξη τῆς ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας*, Σειρά: «Ἑλληνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς», Ἀθήνα 2000· Ε.-Α. Ε. ΧΑΤΖΗ, *Τὸ ἀσκητικὸ ἰδεῶδες στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 2003.

10. Βλ. ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Ἀθήνα 2002³, σ. 345 ἐξ., 807 ἐξ., τ. Γ', Ἀθήνα 2014, σ. 566 ἐξ.

11. Βλ. ΜΗΤΡ. ΚΙΤΡΟΥΣ ΒΑΡΝΑΒΑ ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ, *Ἡ Καταστατικὴ Νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου*, Ἀθήνα 1967· ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΓΕΡΟΜΙΧΑΛΟΥ, *Ἰδρυσις καὶ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, ἐν Θεσσαλονικῇ, 1967.

12. Βλ. ΗΛΙΑ Ι. ΠΑΤΣΑΒΟΥ, *Σύζευξις θεωρίας καὶ πράξεως εἰς τὴν ποιμαντικὴν θεολογικὴν ἐκπαίδευσιν*, Ἀθήνα 1993.

13. Τὸ «σῶμα» ἀναφέρεται στὶς φυσικὲς - χωροχρονικὲς καὶ ἱστορικὲς τῆς διαστάσεις (ὄρατὴ Ἐκκλησία), ἐνῶ ἡ ψυχή σὲ διαστάσεις ἀχρονες, πνευματικὲς καὶ ὑπερβατικὲς (ἀόρατὴ Ἐκκλησία).

λοῦν τὴν ὄρατὴ καὶ τὴν ἀόρατὴ Ἐκκλησία¹⁴. Ἐπομένως, δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ στατικὴ «ὀργάνωση», ποὺ δικαίκα θὰ μπορούσαμε νὰ ἀποκαλέσουμε *θεσμό*, ἂν θὰ θέλαμε νὰ κυριολεκτήσουμε. Ἄν θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν Ἐκκλησία κατὰ ἓναν τρόπο ἀνάλογο, θὰ τὴν ἀποκαλούσαμε *θεσμό χαρισματικό*, *ἅγιοπνευματικό*¹⁵, μιὰ διατύπωση ποὺ ὑποδηλώνει τὸν παράδοξο, θεανθρώπινο καὶ μυστηριακό τῆς χαρακτῆρα¹⁶. Ὁ ἱστορικὸς Χριστὸς ὡς ὁ ἔνσαρκος νόμος τῆς ἀγάπης, δηλ. ἡ ἐνυπόστατὴ Ἀγάπη, –πρᾶγμα ποὺ δὲν σημαίνει νομικισμὸ¹⁷ ἀλλὰ τὴν ἰσορροπία μεταξὺ ἀναγκαιότητας (*αἰτιότητας*) καὶ ἐλευθερίας– ἐπιβάλλει στὴν ἀταξία (*χάος*) τὸν Λόγο ὡς τάξη¹⁸ καὶ σὺλ-λογικότητα (*λέγω/σὺλ-λέγω*)· γιατί, ἀκόμη καὶ ψυχιατρικὰ ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι κατὰ τὶς πνευματικὲς ἐμπειρίες τὸ ἄλυτο μυστήριο τοῦ ὑπερβατικοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ γενικότερα τῆς μεταφυσικῆς ὁδηγεῖ σὲ ψυχικὲς διαταραχάς, ἂν δὲν «ἐπαναπαυθεῖ» σὲ μιὰ στοιχειώδη ἔστω λογικὴ ἐξήγηση καὶ τακτοποίηση¹⁹.

1. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ «θεσμοί»

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ συνιστᾶ, τουλάχιστον φαινομενολογικά, ἓνα ἱερὸ καθίδρυμα, ποὺ λειτουργεῖ γιὰ τοὺς ἐκτὸς καὶ γιὰ τὴν πολιτικὴ κρατικὴ ὄντοτητα ὡς ἓνας θεσμὸς μεταξὺ πολλῶν ἄλλων. Ἀλλὰ ὁ ἱεροκανονικὸς αὐτὸς θεσμὸς, γιὰ ὅσους τουλάχιστον γνωρίζουν καὶ ἐφαρ-

14. Βλ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΡΑΤΙΔΗ, *Κανονικὸν Δίκαιον – Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις*, τ. Β, Ἀθήναι 1976, σ. 280· ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Θεσσαλονίκη χ.χ., σ. 77 ἔξ.

15. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Ἀσκητικαὶ Διατάξεις πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίῳ καὶ κατὰ μονὰς μονάζοντας* 34, 1, MPG 31, 1425 C. Πρβλ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ, «Θεσμὸς καὶ Χάρισμα κατὰ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση», στὸ *Ὁρθόδοξο δόγμα καὶ θεολογικὸς προβληματισμὸς – Μελετήματα δογματικῆς Θεολογίας*, τ. Β', Θεσσαλονίκη 2000, σ. 195-217.

16. ΙΩΑΝΝΟΥ Θ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Μόρφωση καὶ Μεταμόρφωση*, Ἀθήνα 2000, σ. 119: «Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει καὶ ἀσκεῖ ἐξουσία, μιὰ ἐξουσία ὅμως ποὺ δὲν στηρίζεται σὲ προσωπικὴ δύναμη ἢ στὸ ὄνομα μιᾶς πλειονότητας, ἀλλὰ παρέχεται ὡς χάρις καὶ ἀποστολή, καὶ ὀφείλεται στὴν πράξη τῆς ἀνυπέρβλητης θυσίας τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἐξουσία διακονίας...».

17. Βλ. Κ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΗ, *Κανονικὸν Δίκαιον – Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις*, Ἀθήναι 1975³, σ. 167: «...(ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ) δὲν ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ τὸ νομικὸν στοιχείον, οὐδὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἡ καινὴ τῆς ἀγάπης ἐντολή, ἥτις ἐχαρακτήριζε τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κατ' ἐξοχὴν πνευματικὴν κοινωνίαν».

18. Ἐδῶ ἡ τάξη νοεῖται ὡς νομικὸς θεσμὸς.

19. ANDREW NEWBERG & MARK ROBERT WALDMAN, *How God Changes your Brain*, Ballantine Books, New York 2009, σ. 103.

μόζουν την Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Πατερική Ἐκκλησιολογία, δὲν πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ δομὲς καὶ γνωρίσματα κοσμικά (πολιτικά, νομικά, οἰκονομικά κ.λπ.), ἀφοῦ, ὅπως εἶπαμε, πρόκειται γιὰ ἕναν ἱερὸ θεσμό, τ.ἔ. ἄγιο-πνευματικό²⁰.

α. Ἡ ἱερωσύνη

Τὸ *λειτουργήμα* τῆς ἱερωσύνης²¹ δὲν θὰ πρέπει νὰ νοεῖται καὶ νὰ ἐξαντλεῖται σὲ ἕνα δημοσιουπάλληλο-θεσμικό «ὑπόρρημα», ἀλλὰ νὰ βιώνεται ὡς ἕνα πνευματικά «βασιλικό», «προφητικό» καὶ ταυτοχρόνως θυσιαστικὸ διακόνημα, ποῦ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς «τῇ δυνάμει τῆς ἐν Χριστῷ θείας ἀπολυτρώσεως» καὶ «τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»· ὑπὸ αὐτὴν δὲ τὴν ἄγιοπνευματικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἔννοια προσλαμβάνει νόημα καὶ ὁ καινοδιαθηκικός καὶ χριστιανικός προφητισμός²² ὅτι ἡ «ἐν Χριστῷ» μυσταγωγία τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία διαρκῆς θεοφάνεια, ἐφόσον «ἐνὶ ἐκάστῳ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον»²³.

Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ πνευματικὸς πατέρας (κληρικός) ὡς φλόγα δροσίζουσα, προκειμένου νὰ μπορεῖ νὰ ἐμπνέει, φωτίζει, ἐνθαρρύνει, στηρίζει, παρηγορεῖ, συγχωρεῖ, βοηθεῖ, προστατεύει, ἀνακουφίζει, ἐλπιδοποιεῖ, φαιδρύνει, χαριτώνει, ἀγιάζει καὶ «θεραπεύει» ψυχοπνευματικά, θὰ πρέπει νὰ διαθέτει μιὰ ἐλευθερία ἐπιλογῶν ὡς πρὸς τὸν διακριτικὸ χειρισμὸ τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν· καὶ πάντοτε ἐπιβάλλεται²⁴, ἐντὸς βέβαια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλίματος²⁵, νὰ ἀξιοποιεῖ ὅλες του τὶς ψυχοπνευματικὲς ἰκανότητες καὶ τὰ προσόντα (τάλαντά) του, ἂν ὄντως διαθέτει ἐνεργὰ τέτοια πνευματικά ἢ καὶ ὑπερφυσικῶς θαυμαστὰ χαρίσματα.

Ὡς γνωστόν, οἱ περιοδεύοντες προφῆτες τῶν ἀποστολικῶν χρόνων διαδέχτηκαν τοὺς Ἀποστόλους στὴν ἀποστολικὴ λειτουργία τῆς ἐπισκοπῆς. Αὐτοί,

20. Ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεσμὸς ἀναπτύχθηκε ἀρχικὰ ἀπὸ δυτικούς νομομαθεῖς Πατέρες, ὅπως τὸν Τερτυλλιανό, τὸν Κυπριανό καὶ τὸν ἱερὸ Αὐγουστῖνο.

21. Πρὸβλ. DONALD J. GOERGEN and ANN GARRIDO (Ed.), *The Theology of Priesthood*, Collegeville Minnesota: The Liturgical Press, 2000.

22. Βλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Ἐκκλησία τῶν προφητῶν – Τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν δύο πρώτων αἰώνων*, Ἀθήναι 1979.

23. Α΄ Κορ. 12, 7.

24. Ματθ. 25, 26-30, Λουκ. 19, 22-27.

25. Ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ πρωτοχριστιανοὶ «προφῆτες», οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ σημερινοὶ ἄγιοι ἀσκητές.

ὅταν λόγω γήρατος ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκατασταθοῦν μόνιμα σὲ μιὰ πόλη/ἐπισκοπή, περιήλθαν συχνὰ σὲ ἔριδες καὶ προστριβές μὲ τὸ μόνιμο τοπικὸ ἱερατεῖο²⁶. Σύμφωνα μὲ τοὺς μεγάλους Πατέρες καὶ οἰκουμενικοὺς διδασκάλους, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ προφῆτες τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἦταν χαρισματοῦχοι. Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλοι οἱ πιστοί, κληρὸς καὶ λαός, εἶναι χαρισματοῦχοι/χαρισματικοί, δηλ. πνευματικοὶ ἢ ἐσχατολογικοὶ προφῆτες²⁷. Καὶ μάλιστα, μετὰ ἀπὸ τὸ βάπτισμά τους συμμετέχουν ἐξίσου στὴ διακονικὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας: «(οἱ Ἀπόστολοι) τοὺς ἀρχομένους κοινωνοὺς τῆς γνώμης ἐλάμβανον»²⁸.

β. Ἡ συνοδικότητα

Στὴν Καινὴ Διαθήκη²⁹ ἀπαντοῦν δυὸ μορφές συνοδικότητας³⁰: ἡ διευρυμένη, τ.ἔ. κληρὸς καὶ λαός³¹ καὶ ἡ «κλειστή», δηλ. τὸ «συνέδριον ἐπισκόπου»³² κατὰ τὸν ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας³³. Ἀντίθετα, στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ ἐκκλησία καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς δυτικῆς σχολαστικῆς θεολογίας ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνει διὰ τῆς χειροτονίας του θεσμικὰ ἀπλῶς τὴν «ἀρχιερατικὴ ἐξουσία» (*potestas ordinis*) μὲσω μόνο μιᾶς ἐξωτερικᾶς³⁴ τελετουργικῆς ἀντίληψης γιὰ τὴν «ἀποστολικὴ διαδοχὴ»³⁵. Ἡ ἐξουσία του ὅμως αὐτὴ δὲν ταυτί-

26. ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Ἀθήνα 2002³, σ. 111 ἐξ., 179.

27. Βλ. Ι. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Ἐκκλησία τῶν προφητῶν*, ὁ.π., σ. 23 ἐξ.

28. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς Β' Κορ.* 18, 3, MPG 61, 527, *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, MPG 52, 784: «Πρόβατα καὶ ποιμένες πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην εἰσὶ διαίρεσιν, πρὸς δὲ τὸν Χριστὸν πάντες πρόβατα καὶ γὰρ οἱ ποιμνόμενοι καὶ οἱ ποιμενόμενοι ὑφ' ἑνός, τοῦ ἄνω Ποιμένος, ποιμαίνονται».

29. Πρβλ. LUZ, «Charisma und Institution», ὁ.π.

30. Βλ. JOHN D. ZIZIOULAS, «The Development of Conciliar Structures to the Time of the First Ecumenical Council», *Councils and the Ecumenical Movement*, 1968, σ. 34-51· E. Lanne, «L' origine des synods», *Theologische Zeitschrift* 27 (1971): 201-222.

31. *Πράξ.* 15, 4, 25, *Α' Κορ.* 5, *Γαλ.* 2.

32. Τὸ συνέδριο τοῦ ἐπισκόπου ἀποτελοῦνταν μόνον ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο (ἢ ἀργότερα μόνον ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους) καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Γινόταν ὅμως πάντα παρουσία τοῦ λαοῦ.

33. *Φιλαδ.* 8, 1, *Μαγν.* 6, 1, *Τραλ.* 3, 1. Πρβλ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Ὁ Συνοδικὸς Θεσμός...», ὁ.π.

34. Λέγοντας «ἐξωτερικὰ», ἐννοοῦμε ἱστορικο-κοινωνικά.

35. Ἐνῶ ὁ ΣΕΒ. ΜΗΤΡ. Ι. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ [«Δύο ἀρχαῖα παραδόσεις περὶ Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς καὶ ἡ σημασία των», σὸ *Ἀντίφωνον Πνευματικόν* (τιμητικὸς τόμος) Γερασίμου Ἱ. Κονιδάρη, Ἀθήνα 1981, σ. 683-712] ὡς πρῶτιστο κριτήριον τῆς εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιαστικᾶς ἐνότητος, ποὺ ἐξασφαλίζει ἢ Ἀποστολικὴ Διαδοχὴ (ὡς λειτουργικὴ ἐσχατολογικὰ προτύπωση), θέ-

ζεται σέ καμιά περίπτωση μέ τήν «ἐξουσία δικαιοδοσίας» (*potestas jurisdictionis*)³⁶.

Ἀντίθετα, ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική συνοδικότητα, πού συνιστᾶ τήν ὑψιστη πνευματική ἐξουσία, δέν πρέπει νά ἔγκειται στή στατιστικά ισχυρότερη ἄποψη, στό ποσοτικό ὄλον³⁷. Στήν Ὀρθοδοξία ἡ συνοδικότητα βασιζέται στήν ἐκκλησιαστική ἐπικύρωση τῆς γνώμης ἢ ἐρμηγείας ἐνός ἀγίου ἢ τῶν ἁγίων, δηλ. τῶν *θεουμένων* («Ἔδοξε... τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν»³⁸). Ἐπομένως, μιᾶμε γιά τὸ ποιοτικό πνευματικά ὄλον³⁹, δηλ. γιά τήν «καθολικότητα» (*Sobornost*) τῆς Ἐκκλησίας. Καί γιά νά ἐπιτευχθεῖ αὐτό, ἀπαιτεῖται ἡ συνευδότηση⁴⁰, ἡ συναίνεση καί ἡ συμφωνία πάντων, τὸ ἀποστολικό «ὁμοθυμαδόν». Καί τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ κάθε εὐχαριστιακή κοινότητα ἐκφράζει καί φανερώνει ὄλον τὸν Χριστό, δηλ. ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία, ὑπερβαίνοντας κάθε ἔννοια ἀτομισμοῦ καί τοπικισμοῦ· καί τότε «θεσμοθετεῖται» τὸ δόγμα ὡς ἐπίσημη καί ἀναγνωρισμένη ἔκφραση τῆς κατ' οἰκουμένη Ἐκκλησίας· διότι, σύμφωνα μέ τὸν ἀείμνηστο δογματολόγο καθηγητὴ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη⁴¹, στήν ἀρχαία Ἐκ-

τει τὴν ὀρθή «ἐν Χριστῷ» πίστη, θεωρώντας, μαζί μέ τὸν ἅγιο Ἰγνάτιο τὸν Θεοφόρο, τὸν κάθε ἐπίσκοπο εἰκόνα καί ὄχι διάδοχο τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπ. Αὐστραλίας Στυλιανός [*«Δόγμα καί αὐθεντία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»*, *Ἐπιστημονικὴ Παρουσία Ἑστίας Θεολόγων Χάλκης*, ἐν Ἀθήναις 1997, τ. Δ', σ. 591-612], μαζί μέ τὸν Κλήμεντα Ρώμης, ὑπεραμύνεται τοῦ κριτηρίου τῆς ἱστορικής καί ἱεραποστολικῆς ἀδιάκοπης συνέχειας.

36. ΜΗΤΡ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ ἱεραρχικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ περὶ Ἐκκλησίας σύνταγμα τῆς Β' ἐν Βατικανῷ Συνόδου*, 1969, σ. 30-31. Πρβλ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΑΡΚΙΑΝΑΚΗ, *Τὸ περὶ Ἐκκλησίας σύνταγμα τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου*, 1969, σ. 180-184.

37. Βλ. *Koncilialismus*. Κατὰ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Περγάμου ἸΩΑΝΝΗ Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Ὁ Συνοδικὸς Θεσμός: Ἱστορικά, Ἐκκλησιολογικά καί Κανονικά προβλήματα», *Τιμητικὸν Ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν*, Ἀθῆναι 1980, σ. 163-190: «Ἡ ποσότητα, ὡς κριτήριον τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, καί ἀποφασιστικὸ μάλιστα, προσκρούει στό ὅλο ἦθος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησιολογίας. Ἔτσι, ὁ συνοδικὸς θεσμὸς κινδυνεύει νά μεταβληθεῖ σὲ καθαρὰ νομικὸ θεσμὸ, ὅπως εἶναι τὸ κοσμικὸ δίκαιο τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Αὐτὸς εἶναι καί ὁ λόγος γιά τὸν ὅποιο οἱ σύνοδοι τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας δέν κατέφευγαν σ' αὐτήν, ἐνν. τὴν πλειοψηφία, παρὰ μόνο ὅταν ἐντατικές προσπάθειες γιά ὁμοφωνία ἀπέβαιναν ἄκαρπες».

38. Πράξ. 15, 28.

39. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Κατήχησις* ΠΗ, 23: «Καθολικὴ λέγεται (ἡ Ἐκκλησία) καί διὰ τὸ καθολικῶς κεκτήσθαι ἐν αὐτῇ πᾶσαν ιδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς ἐν ἔργοις τε καί λόγοις καί πνευματικοῖς παντοίους χαρίσμασιν».

40. Βλ. Γ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, «Περὶ τῆς φερομένης διαφορᾶς μορφῶν ἐν τῷ πολιτεύματι τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ (34-156 μ.Χ.)» (Πορίσματα φιλολογικῆς καί ἱστορικῆς ἐρεῦνης), *Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν*, Ἀθῆναι 1959², σ. 31.

41. π. ἸΩΑΝΝΟΥ Σ. ΡΩΜΑΝΙΔΗ, *Δογματικὴ καί Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1999⁴, τ. Α', σ. 15 ἐξ.

κλησία χειροτονοῦνταν ὡς ἀληθῶς ἄξιοι μόνο οἱ θεούμενοι, δηλ. οἱ κυριολεκτικὰ καὶ ὄχι καταχρηστικὰ προσφωνούμενοι «ἄγιοι». Πράγματι, κατὰ τὴν ὕστερη ἀποστολικὴ ἐποχὴ⁴² τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἄξίωμα (κληρικοί) ταυτιζόταν, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν, μὲ τὸ πνευματικὸ χάρισμα⁴³.

Ἡ παραπάνω θεώρηση ἐναρμονίζεται μὲ τὴν ἄποψη ὅτι οἱ προφῆτες τοῦ Ἰσραὴλ ἦταν οἱ τέλειοι ἐκφραστὲς, τὰ στόματα τοῦ θείου Νόμου. Ὁ Νόμος αὐτός, ὅταν ἐρμηνεύεται αὐθεντικὰ καὶ ὄχι νομικιστικά, ὅπως συνήθως ἀσκεῖται ἀπὸ τὸ ἰουδαϊκὸ ἱερατεῖο καὶ τὸν ὕστερο ραββινισμό⁴⁴, εἶναι «*φῶς καὶ ὁδὸς καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ*» (Ψαλμ. 118, 14-43). Πράγματι, ἡ πρώτη χάρις τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε ὁ παραδοθεὶς Νόμος τοῦ Μωυσῆ⁴⁵. Κατὰ τὸν ἅγιο Εἰρηναῖο μάλιστα, κάθε ἐπίσκοπος πρέπει νὰ διαθέτει αὐτὸ τὸ προφητικὸ-ἁγιοπνευματικὸ «*χάρισμα τῆς ἀληθείας*»⁴⁶.

Ὅμοιος ὁ καθηγητὴς Γ. Μαρτζέλος γράφει: «...ὁ συνοδικὸς θεσμὸς μέσα στὴν Ἐκκλησία ἔχει ἐπίσης χαρισματικὸ χαρακτῆρα. Οἱ σύνοδοι, εἴτε τοπικὲς, εἴτε οἰκουμενικὲς, δὲν νοοῦνται ὡς συλλογικὰ ὄργανα γιὰ τὴν ἔκφραση αὐθαίρετων προσωπικῶν γνωμῶν μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὡς χαρισματικὲς συνάξεις γιὰ τὴν ἔκφραση ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων πὺ λαμβάνονται μὲ τὴν καθοδήγηση καὶ ἐπιστασία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἔτσι οἱ σύνοδοι, καίτοι ἀποτελοῦν ἕναν ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις ἐκκλησιαστικὸς θεσμοὺς, συνιστοῦν οὐσιαστικὰ χαρισματικὲς ἐκφάνσεις καὶ εἰκόνες τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας, πὺ ἐκφράζουν τὴ θεανθρώπινη φύση τῆς»⁴⁷.

42. Βλ. Β. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Ἀθήνα 2002³, σ. 109.

43. π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΚΑΡΟΥ, *Ἡ ἐπισκοπικὴ ἐξουσία στὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση τοῦ Ἰππολύτου*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 57 ἔξ.· Ι. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Θεσσαλονίκη χ.χ., σ. 79. Πρβλ. Κ. Ε. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ, «Χάρις, Χαρίσματα καὶ Ἀξιώματα», *Προσβάσεις*, Ἀθήνα 1979, σ. 163-173.

44. Βλ. Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, «Θεσμὸς καὶ χάρισμα – Βιβλικὴ θεώρηση μὲ βάση τὴν Παλαιὰ Διαθήκη» (Εἰσήγησις στὸ ΣΤ' διαχριστιανικὸ συμπόσιο (Θεσσαλονίκη/Βέροια 4-8/9/1999)).

45. ΑΡΧΙΜ. Σ. ΣΑΧΑΡΩΦ, *Ἄσκησις καὶ θεωρία*, Ἱερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1996, σ. 22.

46. *Κατὰ Αἱρέσεων* IV, 26, 2.

47. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΑΡΤΖΕΛΟΥ, «Ἡ ἐνότητα θεσμοῦ καὶ χαρίσματος καὶ ἡ σημασία τῆς γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας», *Θεσμὸς καὶ χάρισμα στὴν ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ παράδοση*, Στ' Διαχριστιανικὸ Συμπόσιο. Βέροια - Θεσσαλονίκη, Τμῆμα Θεολογίας Α.Π.Θ. - Athenaeum Antonianum di Roma - Ἱερά Μητροπόλις Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας, 2006, σ. 72.

Ἐπομένως, ἡ χαρισματικὴ⁴⁸ θεολογία ἐκφράζει καλύτερα τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος, γιατί ἀνταποκρίνεται βαθύτερα σὲ αὐτὸ ποῦ σήμερα ὀνομάζουμε ποιοτικὴ δημοκρατία⁴⁹. Ἀντίθετα, ἡ θεσμικὴ Ἐκκλησία, τ.ἔ. μιὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ἢ μιὰ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος⁵⁰, λαμβάνει ἐνίοτε τὶς ἀποφάσεις τῆς ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ξηρῶς ποσοτικὰ, βασιζόμενη στὴν ἀρχὴ τῆς πλειονοψηφίας: «κρατεῖται ἢ τῶν πλειόνων ψήφου»⁵¹. Βέβαια, αὐτὸ ἐφαρμόζεται μόνο ὡς ἔσχατο μέσο, ὅταν δηλ. «ἀντιλέγοιεν τινες δι' οἰκειάν φιλονεικίαν», ἴητοι «τὰ κίνητρα τῶν διαφωνούντων εἶναι ταπεινά καὶ ἰδιοτελῆ»⁵².

Αὐτὲς οἱ ἀποφάσεις ἐξασφαλίζουν μὲν μιὰ ἐπιφανειακὴ κανονικότητα (τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου ὄλων τῶν συμμετεχόντων), δὲν διασφαλίζονται ὁμως ἀπὸ πλευρᾶς ἀγιότητος καί, κατὰ συνέπεια, ὀρθοδοξότητος, καθότι ἡ Θ. Χάρις δὲν παρέχεται αὐτόματα στὴν οἰανδήποτε πλειονοψηφία («Πάντας μὲν ὁ Θεὸς οὐ χειροτονεῖ, διὰ πάντων δὲ αὐτὸς ἐνεργεῖ, εἰ καὶ αὐτοὶ εἶεν ἀνάξιοι, διὰ τὸ σωθῆναι τὸν λαόν»⁵³). Ὅ,τι ἐπικρατεῖ δὲν εἶναι πάντοτε καὶ ἀληθινὸ ἢ αὐθεντικὸ, ὅπως θεωροῦσε γιὰ παράδειγμα ὁ γνωστὸς Γερμανὸς φιλόσοφος Georg W. F. Hegel (1770-1831). Γι' αὐτὸ καὶ τελικὰ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία οἱ ἀποφάσεις μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπόκεινται στὸν ἔλεγχο τῆς «ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως»⁵⁴, τοῦ «λαοῦ τοῦ Θεοῦ».

Ὡς ἐκ τούτου, οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι, δηλ. οἱ ἱεροὶ Κανόνες, δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ἐπικαιροποιοῦν καὶ νὰ ἐξατομικεύουν⁵⁵ τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν στὸ παρόν, «παντρεύοντας» τὸν θεσμὸ μὲ τὴν συγκατάβαση. Στὴ φράση «ἔδοξε τῷ ἀγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν», παρατηρεῖ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας, «τό “ἡμῖν” μορεῖ νὰ ἀναφέρεται ἄμεσα

48. Λέγοντας «χαρισματικὴ» ἐννοοῦμε προφητικὴ.

49. Ι. Θ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Μόρφωση καὶ Μεταμόρφωση*, Ἀθήνα 2000, σ. 119: «...ἡ Ἐκκλησία μεταμορφώνει ποιοτικὰ στὸ σῶμα τῆς τὶς δομὲς καὶ λειτουργίες τῆς δημοκρατικῆς ζωῆς».

50. Βλ. Ε. Κ. ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑ, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, τ. Β', Ἀθήνα 1980, σ. 56 ἔξ., Ι. Μ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, *Ἐγχειρίδιο Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα 2000, σ. 130, 134.

51. Καν. 6 τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου καὶ 19^{ος} Συνόδου Ἀντιοχείας.

52. ΜΗΤΡ. Ι. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Ὁ Συνοδικὸς Θεσμὸς...», ὀ.π.

53. Ιω. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς Β' Τιμ.*, MPG 62, 610.

54. Κ. ΜΟΥΡΑΤΙΑΝ, *Κανονικὸν Δίκαιον – Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις*, Ἀθήνα 1975³, σ. 169.

55. Βλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΕΞΑΡΧΟΥ (*Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἔργῳ τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως: συμβολὴ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἔργου τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως*, ἐν Ἀθήναις 1933), ἡ ὁποία δὲν ἰσχύει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Παιδαγωγικῆς.

μόνον στους “ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους”, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι βρῆκε σύμφωνη “ὄλην τὴν ἐκκλησία”⁵⁶. Προαπαιτεῖται ἐπομένως ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας. Καὶ ἄς ἔχουμε πάντοτε κατὰ νοῦ ὅτι ἐξατομίκευση (π.χ. ἀνθρωπογεωγραφία τῆς ἐνορίας⁵⁷, ἐπαγγέλματα, φύλο, χαρακτηρισθολογικὴ τυπολογία κ.λπ.) δὲν σημαίνει ἀσφαλῶς καὶ ἀτομικισμό.

Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἱεροὶ Κανόνες ὡς θεσμὸς δὲν δημιουργοῦν καλοὺς μεμονωμένα Χριστιανούς, ἀλλὰ ἐκκλησιαζόμενους «ἐν διαρκῆ» μετανοία πιστοὺς «ἐν Χριστῷ» ἀδελφούς· κι αὐτὸ γιατί ἡ Σύνοδος δὲν ἀντλεῖ τὴν αὐθεντία της ἀπὸ τὸν θεσμὸ καθεαυτὸν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν μεταξύ τους⁵⁸.

2. Ἡ σύγκρουση «πρωτείου ἐξουσίας» καὶ «πρωτείου ἀληθείας»

Στὰ μάτια τῶν χαρισματικῶν ὁ ἐκκλησιαστικὸς θεσμὸς φαντάζει ὑποπτος, ὑπαίτιος συμβιβασμῶν καὶ ἐκκοσμίκευσης καὶ κατὰ συνέπεια κρίνεται, στὴν καλύτερη περίπτωσι, ἀνεπαρκῆς⁵⁹. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, τὸ χαρισματικὸ στοιχεῖο μπορεῖ νὰ παρουσιάσει τάσεις αὐτονόμησής του, «προφάσει» εὐλαβείας καὶ Ὁρθοδοξίας. Αὐτὴ ἡ πόλωση μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ τελεσφόρων δογματικῶν ζυμώσεων συνεχίζει νὰ ταλανίζει ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Συχνά-πυκνά ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια ἄσκοποι ἀνταγωνισμοὶ καὶ παρανοήσεις, μικρότητες, ἀπερίσκεπτες κινήσεις, ἐγωκεντρι-σμοὶ καὶ νηπιώδη πείσματα, πού δημιουργοῦν χάσματα ἐπιβλαβῆ καὶ ἀνεπίτρεπτα ἐκεῖ πού πρέπει νὰ ἐπικρατεῖ ἡ πνευματικὴ ἴαση.

Πιὸ συγκεκριμένα, ἡ συγκρουσιακὴ αὐτὴ πόλωση ἐντοπίζεται στὴ μακροαίω-νη διαμάχη μεταξύ «πρωτείου ἐξουσίας» καὶ «πρωτείου ἀληθείας». Ἡ διάκριση μεταξύ τῶν δύο εἶναι σαφής: Τὸ πρωτεῖο ἐξουσίας ἀναφέρεται στὴ θεσμικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἢ ἀκόμη καὶ στὴν ἐπίσημη «ἀκαδημαϊκὴ Θεολογία». Ἀντίθετα, τὸ πρωτεῖο (ἢ χάρισμα) ἀληθείας ἀφορᾷ κατὰ τὸν ἅγιο Εἰρηναῖο⁶⁰ τὴ

56. ΜΗΤΡ. Ι. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Ὁ Συνοδικὸς Θεσμός...», ὅ.π.

57. Μὲ τὸν ὄρο ἀνθρωπογεωγραφία ἐννοοῦμε τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ-οἰκονομικὸ περιβάλλον καὶ τοὺς πολιτιστικὸς παράγοντες.

58. ΜΗΤΡ. Ι. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Ὁ Συνοδικὸς Θεσμός...», ὅ.π.

59. Εἶναι ἀνεπίπτωτὴ ἡ ζημιὰ πού προκαλεῖται ἀπὸ τὸν σκανδαλισμὸ καὶ τὴ σύγχυση στὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες πού βλέπουν τὸ χάρισμα νὰ μὴν ὑπακούει τὸν θεσμὸ καὶ ὁ θεσμὸς νὰ μὴν ἀφουγκράζεται τὴ χαρισματικὴ διάσταση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος.

60. Κατὰ Αἰρέσεων 4, 26. 2.

χαρισματική αποκάλυψη τῆς ἀλήθειας, δηλ. τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἢ μυστικὴ/βιω-
ματικὴ Θεολογία⁶¹.

Ἐπομένως, ἡ πόλωση προκύπτει ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού εἶτε ὁ θεσμὸς εἶτε τὸ χά-
ρισμα ὑπερτονίζεται μονιστικὰ σὲ βάρος τοῦ ἄλλου. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις
ὑπάγονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ γραφειοκρατικὰ ὑπαλληλικὸς⁶² κληρικός, ἀφ' ἑτέρου
δὲ ὁ ψευδοπροφητικὸς (πνευματικὸς) κληρικός.

3. Ἡ ὑπερέξαρση τοῦ θεσμικοῦ στοιχείου

Κατὰ καιροὺς φαίνεται ὅτι ἀναδύεται μία τάση ἔξαρσης τοῦ θεσμικοῦ στοι-
χείου στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως λ.χ. ὁ ἔντονος κληρικαλισμὸς σὲ συνδυα-
σμὸ μὲ τὸν αὐταρχισμὸ τῆς ἱεραρχικῆς διάταξης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.
Στὴν περίπτωσιν αὕτῃ ἡ διοίκηση ἐπιβάλλεται ἄτεγκτα καὶ μὲ νομοκανονικὴ
ἀκρίβεια, πού ἐνίοτε θυμίζει τὴ λειτουργία ἐκκοσμιευμένου ὄργανισμοῦ⁶³. Τὸ
θρησκευτικὸ «πιστεύω» τότε μετατρέπεται σὲ ἰδεολογία, ἡ ὁποία πολλὰ φορὲς
ἐπιβάλλεται ἀκόμη καὶ μὲ τὴ βία· πρόκειται γιὰ ἕνα ἰδεολογικὸ «τσιμέντωμα»
μιᾶς συγκεκριμένης ὀλιγαρχίας πού συμπεριφέρεται δογματικά, ἐνῶ ὁ πνευμα-
τικὸς πατέρας μεταβάλλεται σὲ δυνάστη.

Σὲ τέτοιες περιπτώσεις ὑποχωρεῖ ἡ προσευχὴ καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ πνεῦμα
τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς «οἰκονομίας» χάριν ἐνὸς ἄτεγκτου διοικητικοῦ καὶ
λειτουργικοῦ φορμαλισμοῦ. Ἡ διαχείριση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀνα-
λαμβάνεται μόνον ἀπὸ τοὺς ἐντεταλμένους διοικητικὰ «ἀξιωματούχους», ἐνῶ τὰ
λοιπὰ μέλη τῆς «ἐφησυχάζουν» στὴν ξερὴ καὶ τυπικὴ ἐφαρμογὴ τῶν «ἱερῶν»
Κανόνων χωρὶς ἴχνος πνευματικότητας ὡς «δρόσου τοῦ Πνεύματος», τ.ἔ. ὡς
πλήρως παθητικὰ καὶ ἄ-λογα «πρόβατα».

Ἡ ἐμμονὴ στὴ θεσμικότητα συνάδει μὲ τὴν παραδοσιαρχικὴ ἀντίληψη
ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ μία ἐπαναληπτικὰ γραμμικὴ συνέχεια ἐνὸς θεο-ἱστο-
ρικοῦ παρελθοντικοῦ γεγονότος. Ἡ θεώρηση αὕτῃ δίνει μεγάλη ἔμφαση στὴν
ἱστορία καὶ στὴν παλαιογενῆ ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους, πού συντε-
λέστηκε ἐφάπαξ μέσῳ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

61. Βλ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Πατρολογία*, τ. Α', Ἀθήνα 1977, σ. 269 ἔξ.

62. Ὑπαλληλικὸς κληρικός, ἥτοι ἱεροκανονικὰ ἔγκυρος.

63. Δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολὴ ἢ διαπιστωτικὴ πρόταση ὅτι «πολὺ συχνὰ οἱ Ἐκκλησίες εἶναι κα-
θρέφτες τοῦ κόσμου παρὰ ἐλεγκτές του» (π. ΦΙΛΩΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ, *Παπαδοσύνης μορφὴ καὶ παρα-
μόρφωση*, ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα 1994, σ. 119).

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἀγγίζει τέτοια σημεῖα θεσμικῆς πώρωσης, ἀπογοητεύει τὸ ποίμνιό Της, τοῦ ἀποστραγγίζει κάθε ἰκμάδα δημιουργικῆς συναύξεσης καὶ περιλίπτει σὲ πνευματικὸ λιμό⁶⁴. Ἐκτὸς βέβαια καὶ ἂν πρόκειται γιὰ νευρωσικά, ψυχοκαταναγκαστικά, συμπλεγματικά καὶ γενικῶς ἀνώριμα «πνευματικά τέκνα», τὰ ὁποῖα γιὰ προσωπικούς ψυχολογικούς λόγους⁶⁵ ἐπιθυμοῦν τὴν ψυχοπαθολογικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸν πνευματικὸν τους καὶ τὴν πλήρη χειραγώγησή τους⁶⁶.

4. Ἡ ὑπερέξαση τοῦ χαρισματικοῦ στοιχείου

Τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ μία θεσμικὴ μονομέρεια πυροδοτοῦν ὡς ἀντίδοτο τὴν ὑπερέξαση τοῦ χαρισματικοῦ λεγόμενου στοιχείου τῆς Ἐκκλησίας (βλ. χαρισματικά εὐσεβιστικά κινήματα). Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὑπερτονίζεται γιὰ χάρη τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος ἢ προσευχῆ, ἢ εὐσέβεια, ἢ ἠθικὴ καθαρότητα, τὸ ἐλεγκτικὸ κήρυγμα, ὁ μυστι(μιστι)κὸς ἐνθουσιασμός καὶ γενικὰ ἢ «πνευματικὴ» ζωὴ ὡς ἀναχώματα στὸν ψυχρὸ καὶ ἀποπνευματωμένο ἐκκλησιαστικὸ θεσμό. Ἐδῶ θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τὶς ἀρχαῖες αἰρέσεις τοῦ Μοντανισμοῦ καὶ τῶν *Καθαρῶν*. Στὴν ἴδια κατηγορία ἐμπίπτουν καὶ τὰ φαινόμενα τῆς *γλωσσολαλίας* (κυρίως στοὺς Πεντηκοστιανούς)⁶⁷, τὰ ὁποῖα εἴτε προκύπτουν, εἴτε καλλιεργοῦν καταστάσεις ὑστερίας, καταληψίας, ἀκόμη καὶ ψυχοπαθολογίας. Κοινωνιολογικὰ οἱ καταστάσεις αὐτὲς ἐντάσσονται στὸ φαινόμενο τῆς *σέκτας*⁶⁸. Σέκτες ἀποτελοῦν κάποιες μεμονωμένες, ἐσωστρεφεῖς καὶ παροπλισμένες κοινότητες, οἱ ὁποῖες λειτουργοῦν ὡς μικρὰ γκέτο καὶ διέπονται καὶ ἀπὸ μία ἰσχυρὴ αἴσθηση πλασματικῆς αὐτάρκειας.

64. Βλ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ, *Ἡ κρίση τῆς προφητείας*, Ἀθήνα 1964.

65. Προσωπικούς ψυχολογικούς λόγους ἀποτελοῦν λ.χ. ἡ καθῶς ἐννοούμενη ψυχικὴ ἀσφάλεια, ἢ θετικὴ μεταβίβαση, ἢ συνειδητὴ ἢ ἀσυνειδητὴ μετατόπιση τῶν εὐθυνῶν καὶ κατ' ἐπέκταση τῶν ἐνοχῶν κ.λπ.

66. Ὅτιδήποτε «ἀναπαύει» ψυχικά, δὲν συνεπάγεται αὐτόχρομα καὶ ἀναγκαστικά τὴ σωτηρία, δηλ. ὅτι θεραπεύει καὶ πνευματικά.

67. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ ΠΑΝΤΕΛΗΜΟΝΟΣ ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ, *Οἱ Αἰρετικοὶ Προτεστάντες*, ἐκδ. «Πνοή», Κόρινθος 1973, σ. 289-290: «Τὰ πιστευόμενα καὶ διδασκόμενα ἀπὸ τοὺς Πεντηκοστιανούς ὡς φαινόμενα γλωσσολαλίας καὶ “ἐκχύσεως” τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν εἶναι παρὰ φυσικά, τεχνητά, καὶ μηχανικά φαινόμενα, καθόλου δὲ δὲν ἀποτελοῦν ἐκδήλωση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πολὺ δὲ περισσότερο δὲν συνιστοῦν τὴν ἔκχυση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

68. Γιὰ περισσότερα βλ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Κ. ΤΣΙΤΣΙΚΟΥ, *Προθεωρία στὴν ψυχολογία τῆς αἵρεσης*, Ἀθήνα 2010, σ. 59 ἔξ.

Ὁ διάσημος Γερμανὸς κοινωνιολόγος M. Weber (1864-1920), ποὺ ἀσχολήθηκε ἐπισταμένως μὲ τὴν ἔννοια τοῦ *χαρίσματος*, χαρακτήρισε τὸ χάρισμα ὡς μιὰ δύναμη ποῦ ὑποκινεῖ σὲ πράξι μὲσω μιᾶς συναισθηματικῆς ἔλξης (*γοητείας*⁶⁹) ποῦ προκαλεῖ ἓνα συγκεκριμένο πρόσωπο. Ὁ τύπος αὐτὸς ὑποκίνησης διαφέρει τόσο ἀπὸ τὴν ὀρθο-λογικὴ ἐπιχειρηματολογία ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς συνήθειες πράξεις. Ὁ Weber διακρίνει τὸ *χάρισμα* σὲ δυὸ *ιδεότυπους*: α) τὴν ἐκρηκτικὴ, ἐκστατικὴ, ἐπαναστατικὴ καὶ συναρπαστικὴ δύναμη ποῦ ἀκτινοβολεῖ ἓνας «θεοποιημένος» ἡγέτης, δημιουργώντας νέα μοτίβα ἀπὸ τὰ παλιά, καὶ β) τὴ στερεότυπα δομημένη, συντηρητικὴ, λογικὴ καὶ θεσμοθετημένη κατάστασι/σχῆμα⁷⁰. Πολλὲς φορὲς μάλιστα τὸ σχῆμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ ὑποκρύπτει μιὰ ἐξουσία κάτω ἀπὸ τὸν μανδῦα τῆς πνευματικότητας, ὅπως εἶναι γιὰ παράδειγμα τὸ χριστιανικὸ ἐκκλησιαστικὸ τελετουργικόν⁷¹.

Μολαταῦτα, ἂν ἡ ἔμφασι στὸν θεσμικὸ παράγοντα ὑπερτονίζει τὴν ἱστορικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ⁷², ἡ ὑπερέξαρσι τοῦ χαρισματικοῦ στοιχείου ὑπερτονίζει τὴν ψυχολογικὴ διάστασι μὲ τὴ δοξολογικὴ καὶ τὴν *εὐχαριστιακὴ* Θεολογία (*εὐχαριστιακότητα*). Αὐτὸ παραπέμπει κυρίως στὴ Νεστοριανικὴ ὑπεροχὴ τῆς ἀνθρωπινότητας καὶ στὴν κυκλικότητα τοῦ χρόνου. Ταυτόχρονα ὅμως μπορεῖ νὰ πυροδοτεῖ καὶ φυγόκεντρος τάσεις μέσα στὴν Ἐκκλησίαν⁷³, ὅπως λ.χ. βλέπουμε στὶς ποικίλες προτεσταντικὲς παραφυάδες ἢ καὶ σὲ σύγχρονους ἀθεϊστὲς καὶ ἀγνωστικιστὲς, ποῦ σὲ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἐντάσσονται στοὺς «Freethinkers» ἢ στοὺς Unitarians⁷⁴.

Πολὺ συχνὰ οἱ *χαρισματοῦχοι* τῆς Ἐκκλησίας ὑποκύπτουν στὸν πειρασμὸ νὰ οἰκειοποιηθοῦν σὲ τέτοιον βαθμὸ τὸ χάρισμα ποῦ τοὺς δόθηκε ἄνωθεν, ὥστε νὰ θεωρήσουν ἑαυτοὺς ὑπεράνω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, σὰν νὰ μὴ τοὺς

69. Βλ. DAVID A. STATT, *The Concise Dictionary of Psychology*, Routledge, London and New York 1981/1998³, 2003, σ. 23, ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑΣ ΓΡΗΓ. ΚΩΣΤΑΡΑ, *Ψυχολογία τῆς συμπίθειας καὶ ἔλκυστικότητας* (δ.δ.), Ἀθήνα 1997.

70. Βλ. M. WEBER, *On Charisma and Institution Building*, edited by S. N. Eisenstadt, 1968. Πρὸβλ. JUSTIN TAYLOR, «Max Weber Revisited: Charisma and Institution at the Origins of Christianity», *Australian eJournal of Theology* 19/3 (December 2012): 195-208.

71. Βλ. CHARLES LINDHOLM, *The Anthropology of Religious Charisma: Ecstasies and Institutions*. New York: Palgrave Macmillan, 2013.

72. Βλ. ΣΕΒ. ΜΗΤΡ. Ι. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, ὅ.π.

73. Γιὰ τὸ πὼς οἱ θεραπευτὲς, εἰδικὰ οἱ χαρισματικοί, βλέπουν ἑαυτοὺς καὶ θεραπευόμενους βλ. CONRAD W. WEISER, *Healers—Harmed and Harmful*, Minneapolis: Fortress Press, 1994.

74. Ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε «ἀνοιχτὴ» καὶ πανθηρωσκειακὴ πνευματικότητα τῆς *New Age* κ.λπ.

δόθηκε ἡ δωρεὰ γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς Ἐκκλησίας⁷⁵, ἀλλὰ πρὸς ἴδιον ὄφελος: «...ἐξέκλιναν εἰς ὑπερφανείαν καὶ ὑψηλοφροσύνην καὶ οὐχὶ ὡς λαβόντες τὴν Χάριν τῆς λειτουργίας λειτουργῆσαι αὐτῶ ἐν καθαρᾷ πολιτεία καὶ πνευματικῇ ἐργασίᾳ εἰσίν, ἀλλ' ὡς τῷ Θεῷ χάριν ποιοῦντες, οὕτω λογίζονται»⁷⁶.

Μάλιστα δὲ πολλοὶ πνευματικοί, θέλοντας νὰ πολεμήσουν ἀπὸ ὑπερβάλλοντα ζῆλο μίας δῆθεν πνευματικότητας τῆ «θύραθεν» ἐπιστήμη⁷⁷ καὶ γενικότερα τὸν σύγχρονο πολιτισμὸ καὶ τὸ κοσμικὸ φρόνημα, «μάχονται τὴν τέχνη, τὸν πολιτισμὸ καὶ ὅ,τι ἄλλο συνεπάγεται λειτουργία τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας γιὰ χάρη τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὰ πάθη. Πρόκειται γιὰ μίᾳ Ὀριγενική καὶ Εὐαγγελιανή πνευματικότητα, τὴν ὁποία ἀσφαλῶς ἔχει στὸ νοῦ του καὶ καταπολεμᾷ ὁ Μάξιμος (ὁ Ὁμολογητής), γιατί τέτοιες ιδέες ἦσαν τότε διαδεδομένες μεταξὺ τῶν μοναχῶν. Οὔτε πρὸς τὰ πράγματα, οὔτε πρὸς τὰ νοήματά τους εἶναι ἡ πάλῃ τῶν μοναχῶν, τονίζει ὁ Μάξιμος, ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη, πὸν εἶναι “συνεξευγμένα” σ’ αὐτά. Μία σωστὴ θεραπεία ἐπιβάλλει αὐτὲς τὶς διακρίσεις. Ἀλλῶς παράγονται πνευματικὰ ἐκτροπώματα, ἄνθρωποι ψυχικὰ ἀσθενεῖς, πὸν ἔχουν ἀνάγκη θεραπείας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον»⁷⁸. Γι’ αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Παῦλος συμβουλεύει «μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα»⁷⁹.

Ἐντούτοις, καὶ αὐτὴ ἡ προσέγγιση ὀδηγεῖ, στὴν ὑπερβολή της, σὲ νέα προβλήματα, ὅπως λ.χ. στὴ συγκεκαλυμμένη καὶ συχνὰ ἀνεπίγνωστη περιφρόνηση τῆς ἱερωσύνης καὶ τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας χάριν τῆς αὐτονομημένης ἀτομικιστικῆς «νοερᾶς προσευχῆς». Πρόκειται γιὰ τὴ θεσμοποίηση τῆς χαρισματικότητας σὲ ἐκκλησιαστικὸ καθιδρυματικὸ χάρισμα.

Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὸ χαρισματικὸ στοιχεῖο, ἀντὶ νὰ ἀναγεννᾷ καὶ νὰ ἀνανεώνει πνευματικὰ, ἐμπίπτει στὸν πολιτισμικὸ συντηρητισμὸ τοῦ «γράμματος». Καί –τὸ χειρότερο– παγιώνεται ἢ λιμνάζει σὲ κάποιον πρόσωπο ἢ σὲ κά-

75. Κ. ΓΟΥΕΑΡ, Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος, ὅ.π., σ. 111-112: «Ἐνας στάρετς, στὴν πλήρη ἔννοια, δὲν μπορεῖ νὰ διοριστεῖ ἀπὸ κάποια ἀνώτερη ἐξουσία».

76. ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά*, Λόγος ΠΕ', ἐκδ. Λευφίας τῆς Σαξονίας 1770 ὑπὸ Νικηφόρου Θεοτόκη (ἀνατύπωσης, ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Ἱερομ. Ἰωακείμ Σπετσιέρη, 1895), σ. 348-351.

77. Πολεμοῦν ἰδίως τὴν Ψυχολογία, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀκαδημαϊκὴ Θεολογία.

78. ΜΗΤΡ. ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, «Νόσος καὶ θεραπεία στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία», στὸ *Θεολογία καὶ Ψυχιατρικὴ σὲ διάλογο*, ἐκδ. «Ἀποστολικὴ Διακονία», Ἀθήνα 1999, σ. 146-147.

79. Α' Ἰω. 4, 1.

ποια περίφημη ιερά Μονή, η οποία τότε πλέον ιδρυματοποιείται και καθίσταται πάλι θεσμός, *χαρισματική παράδοση* ή *παραδοσιακό χάρισμα*⁸⁰. Μάλιστα δέ έχει αποδειχθεί ότι οί χαρισματικοί κληρικοί ακόμη και μετά από τον θάνατό τους λειτουργούν συνεκτικά για τὸ ποιμνιο μέσα σὲ μία ἐκκλησιαστική κοινότητα, οὕτως ὥστε ἔμμεσα νὰ ἐνδυναμώνεται ὁ θεσμικός της ρόλος⁸¹. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἡ ὀρθόδοξη ἀνατολική ἀσκητική παράδοση τονίζει τὴ συνεχή ἐπαγρύπνηση - νήψη μὲ τὴ φράση: «τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε»⁸².

B. «Ἐνότης ἐν τῇ διακρίσει καὶ διάκρισις ἐν τῇ ἐνότητι»

1. Γενικά

Μέσα σπὸν θεανθρώπινο ὄργανισμό τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τὸ εὐκταῖο καὶ τὸ ζητούμενο εἶναι ἡ ἐπίτευξη μιᾶς ἁρμονικῆς σύνθεσης τοῦ θεσμικοῦ καὶ τοῦ χαρισματικοῦ στοιχείου. Τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἱστορία γιὰ τὴν ὑπαρξη, τὴ ζωὴ καὶ τὴ λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας, τόσο σὲ συλλογικὸ ὅσο καὶ σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο. Αὐτὸ συμβαίνει, γιὰτι α) ἐκ μέρους τῶν πιστῶν εἶναι δύσκολη ἕως καὶ ἀδύνατη πολλὰ φορὲς ἡ διάκριση τοῦ ἀληθινοῦ χαρισματοῦχου καὶ β) ἐνίοτε ὑφίσταται κατὰ τὸν ἀββᾶ Ἰσαὰκ τὸν Σύρο⁸³, τὸν ἅγιο Διάδοχο Φωτικῆς, τὸν Συμεὼν τὸν Νέο Θεολόγο κ.ἄ. ἀκόμη καὶ ἡ ἀσυνείδητη «χαρίτωση» ἢ καὶ ἡ πρόσκαιρη θεοεγκατάλειψη⁸⁴, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ ἕνα πνευματικὰ ἀνάξιο κληρικό⁸⁵.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὑπῆρξε ἡ περίοδος τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τοῦ ἐν Χριστῷ «παλαιοῦ ἀνθρώπου»⁸⁶, ἡ Καινὴ Διαθήκη θεωρεῖται ὡς ἡ περίοδος τοῦ εὐαγγελίου, τῆς χάριτος καὶ τοῦ «καινοῦ ἀνθρώπου»⁸⁷: «Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρῖνω

80. IRINA PAERT, *Spiritual Elders: Charisma and Tradition in Russian Orthodoxy*, Northern Illinois University Press, 2010.

81. Βλ. LINDHOLM, ὁ.π.

82. Α' Θεσ. 5, 19.

83. *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι, Λόγος ΠΕ'*, «Περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀποκρίσιν», ἐκδ. οἶκος «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1961, σ. 285-306.

84. Εἶναι αὐτὸ πού θὰ λέγαμε προσωρινὴ ἀπόσυρση τῆς φωτιστικῆς Θ. Χάριτος.

85. BISHOP KALLISTOS OF DIOKLEIA, «The Jesus Prayer in St Diadochus of Photice», σὺν Aksum Thyateira. *A Festschrift for Archbishop Methodios*, Thyateira House, London 1985, σ. 557-568.

86. Ρωμ. 6, 6, Ἐφ. 4, 22, Κολ. 3, 9.

87. Ἐφ. 2, 15. 4, 24, Κολ. 3, 10.

τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰω. 12, 47)· ἡ δὲ ἀποστολή (πέμψη) τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ Θ. Λόγου ὄχι μόνο ἐξασφαλίζει μέσω τῆς ὀρθόδοξης χριστολογίας τὴν ἰσορροπία, τὴ διακριτικότητα καὶ τὴν ἀναλογία τῆς ἔκχυσης τῶν θείων ἐνεργειῶν, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε παύει⁸⁸. Ὁ Κύριος διακήρυξε ὅτι «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι»⁸⁹ τὸν Νόμο, ὅπως καὶ ὅτι «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁹⁰. Ἡ δὲ «πλήρωσις» αὐτῆ τοῦ Νόμου ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸν ὑπέρτατο νόμο τῆς ἀγάπης⁹¹. Μὲ βάση τὸ κριτήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης οἱ ἄνθρωποι –συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κληρικῶν– διακρίνονται σὲ *σαρκικούς/ψυχικούς* καὶ σὲ *πνευματικούς*⁹², οἱ ὁποῖοι ταυτίζονται μὲ τοὺς *πτωχούς* «τῷ πνεύματι»⁹³: «Πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί»⁹⁴.

2. Θεσμός καὶ Χάρισμα κατὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησιολογία

Συμπερασματικά, θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ διατυπωθεῖ μία νέα ἐκκλησιαστικὴ δυναμικὴ ὀρθοτομία⁹⁵, ἐσχατολογικὴ λειτουργικὰ, πού θὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ δρᾷ ὡς ὄριο καὶ ἀνάχωμα στὶς τυχόν ὑποκειμενικὲς καὶ ἀνεύθυνες φιλοδοξίες καὶ αὐθαιρεσίες ἔνθεν κἀκεῖθεν. Μία ὀρθοτομία πού θὰ ἀνακόψει τοὺς ποικίλους, ἀσύδοτους καὶ πολλὰς φορὲς τυφλοὺς ζηλωτισμοὺς καὶ ἀσφαλῶς τὴ συγγὴν ἰεροκρατία.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ διευκρινιστεῖ τὸ ἐξῆς: Ἕνας αὐτονομημένος θεσμός, καίτοι ἀπολύτως ἀπαραίτητος, εἶναι ἄψυχος καὶ ἀπρόσωπος· καὶ ὅσο

88. Πρβλ. Ἰω. 1, 16: «...ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος».

89. *Ματθ.* 5, 17.

90. Ἰω. 18, 36.

91. *Ματθ.* 22, 37-38, *Α΄ Κορ.* 13, 1-3. 13.

92. *Α΄ Κορ.* 2, 14. 3, 3.

93. *Ματθ.* 5, 3.

94. *Ματθ.* 22, 14.

95. Ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ μέχρι καὶ τὸν δεῦτερο αἰῶνα, ἡ «Ἀποστολικὴ διαδοχὴ» δὲν διενεργεῖται θεσμικά, ὅπως στὴν ἰουδαϊκὴ Ἀρχιερωσύνη, μὲ τὴν ἐπίθεση μόνο τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ πνευματικά, μὲ τὴ συμπροσευχὴ ὅλων τῶν πιστῶν, τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τοῦ χειροτονούντος ἐπισκόπου (βλ. π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΚΑΡΟΥ, *Ἡ ἐπισκοπικὴ ἔξοσις στὴν Ἀποστολικὴ Παράδοση τοῦ Ἰαπολίτου*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 104). Πρβλ. Χ. ΓΙΑΝΝΑΡΑ, «Ὁ θεσμὸς τῆς πνευματικῆς πατρότητας», στὸ *Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἡθους*, ἐκδ. «Ἰακωβός», 2002, σ. 219: «Παράλληλα μὲ τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ τοῦ κλήρου, πού διατηρεῖ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὀργανικὴ ἱστορικὴ τῆς συνέχεια, ὑπάρχει ἡ διαδοχὴ τῆς πνευματικῆς πατρότητας, πού διατηρεῖ τὴν ἐνότητα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὀρθοδοξία τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ βιώματος τῆς Ἐκκλησίας».

σοφά δομημένος και ἂν εἶναι, –πού συνήθως εἶναι–, δὲν κατέχει οὔτε τὴν ἐσωτερικότητα, οὔτε τὴ διάκριση, οὔτε τὴν ἀγιότητα, οὔτε καὶ τὶς λεπτές πνευματικές ἀποχρώσεις πού διαθέτει λ.χ. ἕνας ἔμπειρος πνευματικός, πού δίνει τὸν δικό του ἀγῶνα καὶ παράλληλα ζητᾷ τὸν φωτισμὸ καὶ τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁹⁶. Ὅ,τι δόθηκε ἐφάρπαξ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, δὲν σώζει στατικά καὶ μηχανικά. Μηχανιστικὴ σωτηριολογία καὶ ἐκβιασμὸς τοῦ χαρίσματος δὲν νοεῖται καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑφίσταται στὴν Ὁρθοδοξία. Ἡ μονομερὴς ἐπανάπαυση στὴ θεσμικὴ προῖκα ἑνὸς πνευματικοῦ θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι ἀναγκαία, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἰκανὴ συνθήκη γιὰ τὴ γέννηση πνευματικῶν τέκνων. Ἄς θυμηθοῦμε ἀπὸ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο τὴν «καταπάτηση» τοῦ Σαββάτου, τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη, τὸ «ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς»⁹⁷ κ.λπ. Καθετὶ τὸ ἀνθρώπινο ἐμπεριέχει καὶ τὸ ἀπρόβλεπτο, τὸ ἀπροσδιόριστο καὶ τὸ αἰφνιδιαστικό, πράγματα τὰ ὁποῖα ὁ θεσμὸς ἀδυνατεῖ ἀπὸ μόνος του νὰ προεξοφλήσει.

Ἐξάλλου, ἡ ὀξεῖα καὶ στεγανὴ διάκριση μεταξὺ θεσμοῦ καὶ χαρίσματος σχίζει τὴν πραγματικότητα σὲ δύο διαφορετικὲς ἐπικράτειες, τὴν ὕλικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ⁹⁸. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἄτοπο, γιὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους: Πρῶτον, ἐπειδὴ ἡ διάκριση αὐτὴ ὑπονομεύει ἔμμεσα τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου⁹⁹ καὶ δευτέρον γιὰ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση ἡ ὕλη καὶ τὸ πνεῦμα ὄχι μόνο δὲν ἀντιπαρατίθενται, ἀλλὰ τὸναντίον βρίσκονται μονίμως σὲ ἄρρηκτη διαλεκτικὴ σύζευξη καὶ ἐνότητα. Ἄλλωστε, καὶ ἡ μοντέρνα Φυσικὴ ἔχει δεῖξει ὅτι ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια (ὑλο-ἐνέργεια) δὲν εἶναι δύο διαφορετικὰ πράγματα, ἀλλὰ δύο ὅψεις τῆς ἴδιας πραγματικότητος· ἡ ὕλη δὲν εἶναι παρὰ συμπυκνωμένη ἐνέργεια. Ἡ ἐπανάπαυση ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὸν θεσμὸ θυμίζει τὴν

96. Κ. ΓΟΥΕΑΡ, ὁ.π., σ. 111-112: «Ὁ σάρατς εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας, πού δίπλα του μποροῦν χιλιάδες νὰ βροῦν σωτηρία. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τοῦ ἔχει δώσει, σὰν καρπὸ τῆς προσευχῆς του καὶ τῆς ἄρνησης τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ δῶρο τῆς διόρασης ἢ διάκρισης, πού τὸν κάνει ἰκανὸ νὰ διαβάξει τὰ μυστικά στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων· κι ἔτσι ἀπαντᾷ ὄχι μόνο στίς ἐρωτήσεις πού οἱ ἄλλοι τοῦ θέτουν, ἀλλὰ ἐπίσης σὲ ἐρωτήσεις συχνὰ πολὺ θεμελιώδεις, πού οὔτε κἂν εἶχαν σκεφτεῖ νὰ ρωτήσουν. Σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ δῶρο τῆς διόρασης ἔχει καὶ τὸ δῶρο τῆς πνευματικῆς θεραπείας, τὴ δύναμη ν' ἀποκαθιστᾷ τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων καὶ μερικὲς φορὲς καὶ τὰ σώματά τους. Αὐτὴ τὴν πνευματικὴν θεραπείαν τὴν παρέχει ὄχι μόνο μὲ τὰ συμβουλευτικά του λόγια ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ σιωπὴ του καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν παρουσία του».

97. *Ματθ.* 8, 22.

98. Πρὸβλ. χωρισμὸ κράτους καὶ Ἐκκλησίας.

99. Εἶναι ἀντιφατικὸ νὰ μιλάμε γιὰ ἀποθέωση τῆς πνευματικότητος στὴν Ἐκκλησία τοῦ σαρκωμένου Χριστοῦ, ἰδίως μάλιστα ἂν ἀναλογισθοῦμε ὅτι ὁ Βουδισμὸς διαθέτει πλούσια πνευματικότητα.

περὶ σωμάτων ἀντίληψη τῆς Νευτώνειας Φυσικῆς, ἡ ὁποία κάνει λόγο γιὰ δεδομένες ὀντότητες. Ὁ θεσμός εἶναι μὲν δεδομένος, χρειάζεται ὁμως ἀπαραιτήτως καὶ ἡ ἐνεργοποίησή του. Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἀναλαμβάνει τὸ χάρισμα· διαφορετικὰ μιλάμε γιὰ ἓνα πτῶμα, γιὰ μία μὴ ζεῖδωρη κατάσταση πραγμάτων ἢ γιὰ μία ἠλεκτρικὴ συσκευή στερημένη ἀπὸ τὸ ρεῦμα πού τὴ βάζει σὲ κίνηση.

Ὁρθὴ καὶ ἰσορροπημένη ποιμαντικὴ προϋποθέτει ὀρθὴ Ἐκκλησιολογία· καὶ ὀρθὴ ἐκκλησιολογία προϋποθέτει ὀρθόδοξη Χριστολογία¹⁰⁰: «Ὁ θεσμός καὶ τὸ χάρισμα συνυπάρχουν καὶ συμπορεύονται στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ χάρισμα εἶναι τὸ συστατικὸ γνώρισμά της, ἐνῶ ὁ θεσμός τὸ ἀπαραίτητο σκεῦος γιὰ τὴν διατήρηση καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ χαρίσματος. Χωρὶς τὸ χάρισμα ἡ Ἐκκλησία ὑποβιβάζεται σὲ ἀπλὸ κοινωνικὸ θεσμό. Χωρὶς τὸν θεσμό διασκορπίζεται ἢ διασπάζεται σὲ ἀδέσποτες ἀτομικότητες»¹⁰¹. Σὲ κάθε ἄλλῃ περίπτωση δημιουργοῦνται προβλήματα, τὰ ὁποία χρονίζουν καὶ διαταράσσουν τὶς ἰσορροπίες¹⁰².

Γιὰ νὰ ἀκριβολογήσουμε, θὰ λέγαμε ὅτι θεολογικὰ τὸ ὅλο πρόβλημα δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴ λανθασμένη αἰρετικὴ σχέση Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας. Εἶναι προφανὲς ὅτι λόγω τοῦ ὁμοουσίου δὲν τίθεται κἂν θέμα ἀντίθεσης μεταξὺ ὑπόστασης τοῦ Θ. Λόγου καὶ ὑπόστασης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἀντορθόδοξη κατανόηση ἀνάμεσα στὴ μία κοινὴ οὐσία καὶ στὴ μία κοινὴ ἐνέργεια τῆς Ἁγίας Τριάδας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὐσιοκρατικὴ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὑφίσταται ὡς μία στατικὴ καὶ ἄχρονη οὐσία πού «ἐξαργυρώνει» ἄκοπα τὴν ἀρχικὴ δωρεὰ πού ἔλαβε ἄνωθεν. Ἡ Ἐκκλησία συνιστᾷ μὲν ἓναν θεσμό, ὥστόσο δὲν θὰ πρέπει σὲ καμία περίπτωση νὰ ἐξαντλεῖται στὸ ἰδρυτικὸ Της γεγο-

100. Ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ὁ Καθηγητὴς ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α. ΤΣΙΓΚΟΣ (*Χάρισμα καὶ Θεσμός στὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 49), «... εἶναι ἀδιανόητο νὰ ὀμιλοῦμε γιὰ τὴν Ἐκκλησία χωρὶς τὴν πλήρη καὶ αὐθεντικὴ Χριστολογία, ἡ ὁποία εἶναι ἀδιαιρέτως συνδεδεμένη μὲ τὴν Τριαδολογία καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν Πνευματολογία. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ Ἐκκλησία ὡς τὸ σῶμα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, οἰκοδομεῖται μὲ τὴν κοινὴ ἐνέργεια ὁλόκληρης τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἡ ζωὴ τῆς ἀντανაკλᾷ τὴν τριαδικὴ κοινωνία. Συνεπῶς, δὲν μπορεῖ νὰ διαμορφωθεῖ θεολογία περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος χωρὶς στέρη χριστολογικὴ καὶ πνευματολογικὴ βάση». Πρβλ. ἐπίσης τοῦ ἰδίου (ὁ.π., σ. 253-261) τὴν πργφ. β. *Ἡ ἐνότητα Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας ὡς προϋπόθεση τῆς ἐνότητος θεσμικῆς καὶ χαρισματικῆς διάστασης τῆς Ἐκκλησίας*.

101. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, *Θεσμός καὶ Χάρισμα*, Ἱερά Μεγίστη Μονὴ Βατοπαιδίου, Ἁγιον Ὅρος 2012, σ. 15.

102. Βλ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ, *Κοινωνία Θεώσεως*, Ἀθήνα, σ. 366-367.

νός, λές και αυτό από μόνο του την καθιστά φορέα σωτηρίας. Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ζεῖ διαρκῶς ἐπικλητικά¹⁰³, νὰ προσεύχεται δηλ. ἀδιαλείπτως («ἔτι και ἔτι») νὰ τῆς χορηγεῖται ἄνωθεν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀγωνιώδη διατήρηση –καὶ ὄχι συντήρηση– τοῦ ἁγίου νὰ παραμείνει, σχοινοβατώντας, «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης» στὴν κατάσταση τῆς θέωσης. Γι' αὐτὸ καὶ ἐξαιρεται ἡ ἐργήγορη καὶ ἡ «φυλακὴ τοῦ νοῦς», ἡ ὁποία ἀπὸ τὴ φύση τῆς εἶναι πολὺ εὐρίπιστη¹⁰⁴ (ἀσταθῆς) καὶ εὐμετάθετη¹⁰⁵ λόγω τῆς ἀνθρώπινης - κτιστῆς τρεπτότητας.

Ἄναμφίβολα, χαρίσματα ὑφίστανται πολλὰ μέσα στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας¹⁰⁶. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μάλιστα τὰ μνημονεύει ὀνομαστικά ὡς δῶρα¹⁰⁷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁰⁸, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅμως ὅτι κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν αὐτονομεῖται ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ οἰκοδόμημα τῆς «ἐν Χριστῷ» ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας¹⁰⁹. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ σχέση θεσμοῦ καὶ χαρίσματος εἶναι ἀμφιμονοσήμαντη καὶ ἐρμηνεύεται ἀμφίδρομα: τὸ χάρισμα ζωοποιεῖ μὲν τὸν θεσμό, ἀλλὰ καὶ ὁ θεσμὸς θεμελιώνει τὸ χάρισμα. Γιὰ νὰ συμβεῖ ὅμως αὐτό, πρέπει τὸ χάρισμα νὰ ἀνάγεται ἀποκλειστικά καὶ μόνο στὸν Χριστό-Λόγο. Ἔτσι, ὅποιοσδήποτε πιστός –πολὺ δὲ περισσότερο ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πνευματικὸς πού ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν ἱερὰ Παραδοσὴ¹¹⁰ δὲν εἶναι πλέον ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας¹¹¹, ἀλλὰ ἓνας αἰρετικὸς¹¹².

103. JOHN ZIZIOULAS, *Being as Communion. Studies in Personhood and the Church*, St. Vladimirs Seminary Press, Crestwood, NY 1997, σ. 189, 218.

104. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας Γ'*, MPG 49, 42, *Εἰς Ματθ.*, 11, MPG 57, 199.

105. Α' Κορ. 10, 12: «ὁ δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέση».

106. Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΙΟΚΛΕΙΑΣ ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ ΓΟΥΕΑΡ (Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος, ὁ.π., σ. 112), «αὐτὸ πού συμβαίνει εἶναι ἀπλῶς ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, μιλώντας κατευθεῖαν στὶς καρδιές τῶν Χριστιανῶν, ἀποκαλύπτει ὅτι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο ἔχει εὐλογηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὴ χάρι καὶ νὰ καθοδηγεῖ καὶ νὰ θεραπεύει ἄλλους. Ὁ ἀληθινὸς σάραξ μετ' αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶναι μία προφητικὴ μορφή καὶ ὄχι κάποιος ἐπίσημος ἀξιωματοῦχος».

107. Ὁ ἀνεπίδὸς τοῦ Δαβὶδ ἀπεκαλεῖτο Ἄβισαι ἢ Ἄβεσσα (πατὴρ δώρου). Στὴ διδασκαλία δὲ τοῦ Ζωροάστη, *maga* (μάγος) σήμαινε θεϊκὸ δῶρο.

108. Γαλ. 5, 22.

109. Α' Κορ. 13, 1.

110. Ἐδῶ ἡ Παράδοση νοεῖται ὡς «παρακαταθήκη» τῆς πίστεως.

111. Λέγοντας Καθολικὴ, δὲν ἐννοοῦμε ἀσφαλῶς τὴν παπικὴ Ἐκκλησία τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν. Ἀναφερόμαστε στὸ χωρίο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, πού ἐπικαλεῖται τὴν «μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».

112. ΙΠΠΟΥΛΤΟΥ, Ἔλεγχος 9, 12, ΒΕΠΕΣ 5, 352.

3. Θεσμός και Χάρισμα κατά την ἐνάσκηση τῆς ποιμαντικῆς διακονίας

Στὴν καθημερινὴ ποιμαντικὴ πράξη δὲν τίθεται τόσο τὸ δογματολογικὸ ζήτημα τοῦ πράγματος. Ἐκεῖνο πὺν ἀπασχολεῖ εἶναι ἡ προσωπικὴ καὶ ἡ συλλογικὴ ἀντίληψη καὶ βίωση τῆς στάσης καὶ τοῦ ρόλου τοῦ ἱερέα καὶ τῶν πνευματικῶν του τέκνων¹¹³. Βάσει τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ, οἱ πνευματικοὶ ποιμένες καὶ πρὶν ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ τὴ χειροτονία τους ὀφείλουν νὰ διατηροῦν ἀναμμένη τὴν πνευματικὴ φλόγα τῆς προσωπικῆς τους Πεντηκοστῆς, συνδυάζοντας τὸ φυσικὸ τους «τάλαντον» μὲ τὸ πνευματικὸ χάρισμα¹¹⁴.

Μεταξὺ φυσικοῦ *ταλάντου* καὶ πνευματικοῦ *χαρίσματος* –ἢ ἀλλιῶς μεταξὺ «κατ’ εἰκόνα» καὶ «καθ’ ὁμοίωσιν»– ὑφίσταται διακριτικὴ ἐνότητα στὸ πλαίσιο μιᾶς φυσιολογικῆς βιοψυχοπνευματικῆς συναύξεσης. Ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν ἱερὰ Παραδοσὴ¹¹⁵ γνωρίζουμε πρόσωπα πὺν διέθεταν φυσικὴ σοφία¹¹⁶ ἀλλὰ καὶ πρόσωπα πὺν ἀπέκτησαν μιὰ σοφία ἔνθεη, τὴν «ἄνωθεν» σοφία τοῦ Πνεύματος¹¹⁷. Ἀμφότερες πάντως ἀποκτήθηκαν μὲ τὴν ἀρωγὴ καὶ τὴ συνεργία τοῦ ἐνὸς καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ γνωστὰ ποιμαντορικὰ χαρίσματα πὺν ὑπάρχουν¹¹⁸, θὰ σχολιάσουμε ἐν συντομία καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς σχέσης θεσμοῦ καὶ χαρίσματος ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὸ ψυχοθεραπευτικὸ μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως.

α. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία τοῦ «δεσμεῖν καὶ λύειν»

Δὲν ἐξυπακούεται ὅτι μὲ τὸ νὰ χειροτονηθεῖ κανεὶς στὸν δεῦτερον βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης ἀποκτᾶ αὐτομάτως καὶ τὸ ἐχέγγυον ὅτι ἀσκεῖ αὐθεντικὰ καὶ τὸ λει-

113. Τοῦ ποιμένα καὶ τῶν ποιμενομένων.

114. Ἐδῶ ἐννοοῦμε τὴ Θ. Χάρη τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καὶ τῆς Ἱερωσύνης.

115. Πὰ τὸ θέμα αὐτὸ κάνουν λόγο ὁ Μάξιμος Ὁμολογητῆς, Ἰωάννης Δαμασκηνὸς κ.ἄ.

116. Κλασικὸ παράδειγμα ὁ Σολομών, πὺν κατεῖχε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη σοφία καὶ τὴ φιλοσοφία.

117. Ἐδῶ ἀνήκει ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ, κάτοχος καὶ γνώστης τῆς ἀληθινῆς Θεολογίας.

118. ΤΙΜΟΘΕΟΥ Σ. ΤΡΙΒΙΖΑ, *Ἡ Ὁρθόδοξος πνευματικότης καὶ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας: Ἐκθεσις, συμπεράσματα καὶ προτάσεις ἐκ τοῦ Γ’ Θεολογικοῦ Ποιμαντικοῦ Σεμιναρίου εἰσηγητῶν ἱερατικῶν συνεδρίων*, Ἀθήνα 1976· Μητρ. Καλλινίκου, «Ὁ ἱερέας καὶ ἡ πνευματικὴ του ζωὴ», *Ἐκκλησία* 1987· Βαρθάρα Χ. Γιαννακοπούλου, *Ἡ Ποιμαντικὴ Θεολογία ἀγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως – Πράξη καὶ θεωρία*, Ἀθήνα 2014, σ. 108 ἔξ.

τούργημα τῆς πνευματικῆς πατρότητας¹¹⁹. Ἄν δὲν «ἐκκλησιοποιηθεῖ» τὸ χάρισμα καὶ δὲν ἐκπνευματισεῖ ὁ θεσμός, προκύπτουν τερατογενέσεις χειρότερες ἀπὸ αὐτὲς ποὺ συναντᾶ κανεὶς ἐκτὸς τοῦ χριστιανικοῦ συμφραζομένου. Πνευματικὴ πατρότητα ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸ θεσμὸ μοιραῖα ἐκφυλίζεται σὲ ἕναν ὑποκειμενισμό καὶ σὲ μία ἀτομικότητα, πού, ἂν δὲν καταστρέφει, τουλάχιστον δὲν σώζει. Ὁ ἐξομολόγος δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἐντεταλμένος τῆς Θ. Λατρείας¹²⁰. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία μάλιστα εἶχε θεσπίσει εἰδικὰ τὸν λεγόμενο «ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερο». Ὁ πρεσβύτερος αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν σὲ καμία περίπτωση ἀποπνευματοποιημένος καὶ χωρισμένος ἀπὸ κάθε σωματικὴ λειτουργία καὶ ἀνάγκη. Ἐπομένως, ἀκόμη καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς του ἀπλῶς ὡς πνευματικοῦ --τὸ ἐπίθετο χωρὶς τὸ οὐσιαστικό-- δημιουργεῖ στρεβλὰ σημαίνοντα μὲ ψευδεπίγραφες προσδοκίες.

Ἄν μελετήσῃ κανεὶς τὴ συνάφεια τοῦ «δεσμῆν καὶ λύειν» στὶς ὁμιλίες τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἀνατολῆς, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι αὐτὴ ἀναφέρεται στὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καὶ ὄχι στῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως εἰδικὰ καὶ αὐτονομημένα, ὅπως τὴν τοποθέτησαν στὴν Ἑλλάδα τὰ πρῶτα δογματολο-

119. Γιὰ τὸν πατρικὸ ρόλο τοῦ ἱερέως βλ. ΑΡΧΙΕΠ. ΜΕΘΟΔΙΟΥ, *Birth and growth of the christian Priesthood*, 1972· ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ Χ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗ, *Ἡ Πνευματικὴ Πατρότης κατὰ Συμμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον*, Θεσσαλονίκη 1977· ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Ποιμαντικά Θέματα*, ἐκδ. «Ἀ^{σὺν} Κυριακίδη», Θεσσαλονίκη 1979, σ. 58-59· JOHN W. MILLER, *Biblical Faith and Fathering: Why we call God Father*, Paulist Press, 1989· π. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ, *Κλῆρος – Ἡ ἀνεκπλήρωτη ὑπόσχεση πατρότης*, Ἀθήνα 1992/1997· ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΗΛΙΛΗ (Ἐπισκόπου Κατάνης), *Ἡ χριστιανικὴ ἱερωσύνη*, ἐκδ. «Ἡλ. Καμπανᾶς», Ἀθήνα 1988· SPYROS K. TSITSIGKOS, *Spiritual Fatherhood according to St. John Chrysostoms homilies on Penance in the light of Psychology of Depth (MA)*, Durham 1994 [ΘΕΟΛΟΓΙΑ 70/4 (2000) 826-960]· ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΥΡΟΜΑΘΗ, *Οἰκονόμοι Μυστηρίων Θεοῦ (Ἡ Ἱερωσύνη)*, ἐκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 2000· VASSILIS SAROGLU, *Structuration psychique de l'expérience religieuse: La fonction paternelle. Etude de cas dans le monachisme ancien (coll. Religion et sciences humaines)*, Paris-Montreal, L' Harmattan, 1997, σ. 39-46.

120. Ὅπως σημειώνει καὶ ὁ Καθηγητὴς ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΙΓΚΟΣ (ὁ.π., σ. 144-145) ὑπομνηματίζοντας τὴ Χρυσοστομικὴ διδασκαλία, «οἱ ἱερεῖς τελοῦν τὰ μυστήρια στὴ σύναξη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ὡς χαρισματικοὶ καὶ συνάμα θεσμικοὶ λειτουργοί. Οἱ ἴδιοι ὀφείλουν ἀσφαλῶς νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ ἐμφεροῦνται ἀπὸ τὸ φρόνημα ὅτι στὴν Ἐκκλησία “οὐδεὶς ἀρκεῖ καθ' ἑαυτὸν τι πράξει... ἀλλὰ τιμώτεροι γίνονται ἀπὸ τῆς συνόδου καὶ τοῦ πλήθους”. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἀπλᾶ παρών, ἀλλὰ ἐνεργὸς καὶ μέτοχος σὲ ὅλες τὶς λειτουργικὲς συνάξεις καὶ συνειρουργεῖ μὲ τὸν ἱερέα. Ἄλλωστε, ὄχι μόνον ὁ κλῆρος, ἀλλὰ τὸ σύνολο τῶν πιστευόντων συναπαρτίζει, ὡς σῶμα Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, καθόσον “ἐν τῷ πλήθει τῶν πιστῶν ἡ Ἐκκλησία”».

γικά ἐγχειρίδια. Τὰ ἐγχειρίδια αὐτὰ δέχτηκαν ἐπιδράσεις δυτικῆς καὶ μάλιστα ρωμαιοκαθολικῆς, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν ἱερό Αὐγουστῖνο¹²¹.

Ἀρχικὰ λοιπὸν ἡ ἱερατικὴ πράξι τοῦ «δεσμῆν καὶ λύειν» ἀναφερόταν στὴν πρὸ τοῦ Βαπτίσματος δοκιμασμένη μετάνοια καὶ εἰσοδογὴ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὄχι στὸ ἐπαναλαμβανόμενο μυστήριο τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως. Ἡ δὲ ἔννοια τῆς φράσης αὐτῆς, πού δὲν ἀναφέρεται βέβαια μόνο στὸν ἀπόστολο Πέτρο ἀλλὰ στοὺς δώδεκα, τ.ἔ. στὸ ὅλο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας¹²², δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται δικανικά, ἀλλὰ παιδαγωγικά, ψυχοθεραπευτικά, εὐχετικά καὶ σωτηριολογικά¹²³. Μόνο διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία ἐπιζητεῖ ὁ πνευματικός¹²⁴, δύναται νὰ ἐξατομικευτεῖ ἡ σχέση ἐξομολόγου καὶ ἐξομολογουμένου¹²⁵.

Πράγματι, ἡ ὀρθόδοξη ψυχοπνευματικὴ θεραπευτικὴ τῆς μετάνοιας ἐπιβάλλει στὸν πνευματικὸ πάντοτε νὰ συγκατανεύει στὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συγχώρηση ἀκόμη καὶ τῶν μεγαλυτέρων ἁμαρτημάτων. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πράττει καὶ ὁ οὐράνιος Πατέρας, ὅταν ὁ μετανοῶν προσέρχεται μὲ συντριβή, ζητώντας εἰλικρινὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν του. Παρὰ ταῦτα, ἡ συγχώρηση δὲν θὰ πρέπει σὲ καμία περίπτωση νὰ νοεῖται συναισθηματικά. Κάτι τέτοιο βλέπουμε νὰ ἀνα-

121. Βλ. YVES CONGAR, *L' Eglise de st. Augustin a l'epoque modern* (Histoire des Dogmes III, 3), Ed. Du Cerf, 1970, σ. 173 ἔξ.

122. Τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸν «λαὸ τοῦ Θεοῦ».

123. Χαρακτηριστικὸ δεῖγμα τῆς ὑπερέξασης τοῦ θεσμικοῦ παράγοντα κατὰ τὸ Μυστήριο τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἶναι καὶ ἡ ἀπρόσωπη ἀντιμετώπιση (ἐπικοινωνία) Ἐξομολόγου καὶ ἐξομολογούμενου, δεδομένου ὅτι μόνο ἡ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» ἐπικοινωνία συντελεῖ στὴ γέννηση τῆς empathy, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ἡ σύγχρονη νευροψυχολογικὴ ἔρευνα (βλ. A. NEWBERG & M. R. WALDMAN, ὁ.π., σ. 217).

124. Κ. ΓΟΥΕΑΡ, *Ὁ Ὀρθόδοξος δρόμος*, ὁ.π., σ. 113: «Στὴν καθοδήγηση τῶν ἄλλων ὁ πνευματικὸς πατέρας περιμένει τὸ θέλημα καὶ τὴ φωνὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Δίνω μόνο ὅ,τι ὁ Θεὸς μοῦ λέει νὰ δώσω», εἶπε ὁ ἅγ. Σεραφεῖμ».

125. Σὲ ἀναφορὰ καὶ μὲ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωση τῆς πνευματικῆς πατρότητας ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἐξομολογούμενου, ὁ Διοκλείας Κάλλιστος (ΓΟΥΕΑΡ, ὁ.π., σ. 113) σημειώνει: «Πάντοτε ἡ σχέση εἶναι προσωπική. Ὁ στάρετς δὲν δίνει ἀφηρημένους κανόνες μαθημένους ἀπὸ κάποιο βιβλίο – ὅπως στὴν “περιπτωσιολογία” τῆς Ἀντιμεταρρύθμισης τῶν Καθολικῶν –, ἀλλὰ βλέπει σὲ κάθε περίπτωση αὐτὸν τὸν συγκεκριμένο ἄνδρα ἢ γυναῖκα πού βρίσκεται μπροστὰ του καί, φωτισμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, προσπαθεῖ νὰ μεταδώσει τὸ μοναδικὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἰδικὰ γι’ αὐτὸ τὸ ἕνα πρόσωπο. Ἐπειδὴ ὁ ἀληθινὸς στάρετς καταλαβαίνει καὶ σέβεται τὸν ξεχωριστὸ χαρακτήρα τοῦ καθενός, δὲν καταπιέζει τὴν ἐσωτερικὴ ἐλευθερία ἀλλὰ τὴν ἐνδυναμώνει. Δὲν σκοπεύει στὸ ν’ ἀποσπάσει μία μηχανικὴ ὑπακοή, ἀλλὰ ὀδηγεῖ τὰ παιδιά του ὡς τὸ σημεῖο τῆς πνευματικῆς ὠριμότητος, ὅπου μποροῦν ν’ ἀποφασίσουν μόνα τους».

πτύσσεται λ.χ. σέ περιπτώσεις μεγάλης έξοικείωσης τοῦ πνευματικοῦ μὲ μιά συγκεκριμένη οἰκογένεια, τὴν ὁποία συχνά-πυκνά ἐπισκέπτεται φιλικά, συντρῶγουν κ.λπ. Ἡ έξοικείωση ὁμως αὐτὴ δὲν ἀνήκει οὔτε στὴ γνήσια ψυχοπνευματικὴ empathy, οὔτε στὴν ἔννοια τῆς θείας εὐσπλαχνίας καὶ τοῦ ἐλέους. Ἀνήκει σὲ μιά νοσηρὴ ψυχικὴ κατάσταση καλλιέργειας τῆς αὐταρέσκειας, τῆς αὐταξίας, τῆς ἀνωτερότητας, τῆς ὑπερύψωσης καὶ τῆς ἀθηντίας τοῦ πνευματικοῦ ἐκ μέρους τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν, τὰ ὁποία ἐπιδεικνύουν συνήθως ὄχι ἕναν λελογισμένο σεβασμό, ἀλλὰ μιά ὑπέρμετρη φιλοφροσύνη, μιά ἐνθουσιώδη ἀβρότητα, μιά εἰδικὴ περιποιητικότητα κ.λπ. Κατὰ συνέπεια, ὁ πνευματικὸς πατέρας/ἐξομολόγος πρέπει νὰ ἔχει πάντοτε κατὰ νοῦ ὅτι ὀφείλει νὰ συστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐντολὴ τῆς Ἐκκλησίας τὴ δοθεῖσα διὰ τοῦ ἐπισκόπου, στὸ «ἀναδέχεται τοὺς λογιμοὺς πάντων ... καὶ ἀνακρίνει αὐτοὺς καὶ τὰ βάθη τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἐρευνᾷ τὰ διανοήματα καὶ τὰς πράξεις καταμανθάνει»¹²⁶. Καὶ μάλιστα, τὴν εὐθύνη αὐτὴ ὀφείλει νὰ τὴν αἰσθάνεται ὡς ἰδιαίτερη διακονία¹²⁷ καὶ ὄχι ὡς θεσμικὴ ἐξουσία¹²⁸.

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ τάξη ὁ ἐξομολόγος-πνευματικὸς εὐχεται στὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πνευματικοῦ του παιδιοῦ. Δὲν πιστοποιεῖ τὴν ἄφεση νομικιστικά, μέσῳ μιᾶς δύναμης ποὺ ἀπέκτησε αὐτόματα λόγω τῆς ἱερωσύνης του, οὔτε ἀσφαλῶς ἀπαιτεῖ ἢ διατάζει τὸν Θεὸ νὰ συγχωρήσει τὶς ἁμαρτίες τοῦ ἐξομολογούμενου! Ἄλλωστε, ὁ θεσμὸς τοῦ ἐξομολόγου χρειάζεται διαρκῶς ἀγωνιστικότητα καὶ ἐγρήγορηση γιὰ τὴν ἀπόκτηση καὶ τὴ διατήρηση τοῦ χαρίσματος. Ὅπως ἀγιοπνευματικὰ σημειώνει ὁ ὄσιος Παῖσιος, ὑπενθυμίζοντάς μας τοὺς λόγους τοῦ αὐστριακοῦ ψυχολόγου καὶ ψυχαναλυτῆ Igor Caruso (1914-1981)¹²⁹, «ἕνας πνευματικὸς ποὺ δὲν εἶναι ἀποφασισμένος νὰ πάη ἀκόμη καὶ στὴν Κόλαση γιὰ τὴν ἀγάπη τῶν πνευματικῶν παιδιῶν του, δὲν εἶναι πνευματικὸς»¹³⁰. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι καὶ ὁ ἐξομολόγος ἔχει

126. Ἀπὸ τὸν τύπο τοῦ Ἐνταληρίου Γράμματος ἀνάθεσης τοῦ λειτουργήματος τῆς πνευματικῆς πατρότητας.

127. *Ματθ.* 20, 28. Πρὸβλ. ΑΡΧΙΜ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΨΑΝΗ, *Ἡ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες*, ἐκδ. «Ἄθως», Πειραιεὺς 1976.

128. Βλ. ΣΑΒΒΑ ΑΓΟΥΡΙΔΗ, «Δοξολογικὴ ἀντίληψη περὶ τῆς Ἐκκλησίας», στὸ *Ὁράματα καὶ Πράγματα*, Ἀθήνα 1991, σ. 275-280.

129. Βλ. IGOR A. CARUSO, *Existential Psychology: From Analysis to Synthesis*, University of Michigan: Herder and Herder, 1964.

130. ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΠΤΟΥ, *Πνευματικὸς ἀγὼνας Λόγοι Γ'*, Ἐκδ. «Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον "Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος"», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης 2001, σ. 292.

ἀνάγκη τῆς δικῆς του ἀναφορᾶς στὴν πνευματικὴ σχέση¹³¹. ἔχει καὶ αὐτὸς ἀνάγκη μετανοίας καὶ πατρικῆς τροφοδότησης¹³².

β. Χαρισματικοὶ Γέροντες, Γεροντισμὸς καὶ ὑπακοή

Στὶς μέρες μας γινόμαστε γιὰ πολλοστὴ φορὰ μάρτυρες μίας ζηλωτικῆς ἔκφανσης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος, πού παραπέμπει σὲ χαρισματικὲς προσωπικότητες. Οἱ πνευματικοὶ ἢ οἱ πνευματικοί-Γέροντες εἶναι πρόσωπα χαρισματικά, πού ζοῦν ἀσκητικὰ μὲ τὴ νοερὰ προσευχὴ καὶ διαθέτουν τὸ χάρισμα τῆς διόρασης, τῆς προφητείας, τῆς θεραπείας ψυχοσωματικῶν παθήσεων, τῆς ἐκδίωξης τῶν δαιμόνων κ.ἄ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ λειτουργοῦν σὲ ὄλο τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα ὡς ψυχοσύμβουλοι, καθοδηγητές, ἐξομολόγοι καὶ ὄχι μόνο¹³³.

Ἡ δύναμη τῶν πνευματικῶν-Γερόντων, πού ἀσκοῦν τεράστια ἐπιρροὴ στοὺς λαϊκοὺς, φθάνει συχνὰ μέχρι τοῦ σημείου νὰ κατευθύνουν καὶ νὰ προσδιορίζουν πλήρως τὴ ζωὴ τῶν πιστῶν. Τότε κάνουμε λόγο γιὰ τὸ πολὺ γνωστὸ φαινόμενο τοῦ Γεροντισμοῦ¹³⁴. Ὡς Γεροντισμὸ ἐννοοῦμε τὴν τάση τοῦ Γέροντα/πνευματικοῦ νὰ «πατρωνάει» τοὺς χριστιανοὺς πού ἐξομολογεῖ, ἐπεμβαίνοντας, λὲς καὶ ζοῦν σὲ κοινόβιο, σὲ ὄλο τὸ φάσμα τῆς προσωπικῆς, οἰκογενεια-

131. Γιὰ τὶς προϋποθέσεις ἀσκήσεως τοῦ λειτουργήματος τῆς πνευματικῆς πατρότητας βλ. ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Μαθήματα Ἐξομολογητικῆς*, ἐκδ. «Ἀ^{60v} Κυριακίδης», Θεσσαλονίκη 1991, ἰδιαίτερα τὸ Β΄ Κεφ. «Ὁ πνευματικὸς πατήρ» (σ. 62–82).

132. Περί τοῦ ὅτι καὶ ὁ πνευματικὸς πατέρας / Ἐξομολόγος ὀφείλει νὰ ἐξομολογεῖται καὶ νὰ ἔχει καὶ αὐτὸς πνευματικὸν πατέρα βλ. Ι. Κ. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Μαθήματα Ἐξομολογητικῆς*, ὅ.π., ἰδιαίτερα τὴν πρῶν. «Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ πνευματικοῦ», σ. 64–65.

133. Βλ. ΡΑΕΡΤ, *Spiritual Elders: Charisma and Tradition in Russian Orthodoxy*, ὅ.π.

134. Ἡ περίοδος τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πού διαρκεῖ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης (1830) μέχρι τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ (1922-1923) χαρακτηρίζεται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν τομὴν: τὴν ψήφιση τοῦ κεμένου τοῦ *Γενικῶν Κανονισμῶν* (1860), τὸ ὁποῖο κατήργησε τὸ διοικητικὸ σύστημα τοῦ Γεροντισμοῦ καὶ θεσμοποίησε τὴ συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν στὴν ἐκλογή Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, καὶ ὡς ἓνα βαθμὸ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἰσχυροποίησης τῆς τάξης τῶν Φαναριωτῶν, μίαν κληρικαλικὴν ἀριστοκρατίαν τῶν μόνιμων μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (Γερόντων) κατάφερε νὰ περιορίσει καὶ νὰ ἐλέγξει σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Πατριάρχου. Ὁ 19^{ος} αἰῶνας, εἰδικὰ μετὰ ἀπὸ τὸ 1830, χαρακτηρίζεται ἀπὸ διαρκεῖς προσπάθειες νὰ ἐλεγχθοῦν οἱ ἐκκλησιαστικὲς καὶ πολιτικὲς δραστηριότητες αὐτῆς τῆς κληρικαλικῆς ἀριστοκρατίας (Γέροντες), μὲ δεδομένη τὴν καταστροφὴ καὶ ἀνασυνγκρότηση τῆς ἀντίστοιχης λαϊκῆς ἀριστοκρατίας (Φαναριώτες). Περισσότερα περὶ τοῦ θέματος τοῦ Γεροντισμοῦ καὶ τῆς διαίρεσής τῆς πατριαρχικῆς σφραγίδος σὲ τέσσερα τεμάχια βλ. ΑΡΧΙΜ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήνα 1978, σ. 749-750.

κῆς, ἐπαγγελματικῆς καὶ κοινωνικῆς τους ζωῆς, καὶ μάλιστα πολλές φορές μὲ τρόπο ἰδιοτελῆ.

Μπορεῖ ὁ ἀγιογραφικὸς λόγος νὰ παροτρύνει –καὶ σωστά– σὲ μία ἀναποδοτικὴ τιμῆ¹³⁵ στὸ πρόσωπο ἐνὸς Γέροντα¹³⁶, ὡστόσο σὲ μία παραφθορὰ ὄλων τῶν ἐμπλεκόμενων προσώπων τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ Γέροντας νὰ ἀσκεῖ ἀπόλυτη ἐξουσία πάνω στα πνευματικά του τέκνα. Αὐτὰ πάλι ὑποβάλλονται σὲ τέτοιο μεγάλο βαθμὸ ἑτερονομίας, ὥστε ἀδυνατοῦν νὰ αὐτενεργήσουν χωρὶς τὴν ἐγκρισή του.

Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς ἔχει προειδοποιήσει γιὰ τέτοιου εἶδους φαινόμενα: «πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»¹³⁷. Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος ἐπανειλημμένα συνιστᾷ στοὺς Κορινθίους: «ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα»¹³⁸. «διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε»¹³⁹.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν γιὰ τὸ θυσιαστικὸ καὶ ἀνιδιοτελὲς ἐνδιαφέρον τοῦ πνευματικοῦ γιὰ τὶς ψυχὲς ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Αὐτὸ θὰ ἐκτείνεται ἀσφαλῶς σὲ ὅλο τὸ εὖρος τῆς ζωῆς τους, μᾶς καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ καθημερινὴ ζωὴ μας. Στὸ φαινόμενο τοῦ *Γεροντισμοῦ* τὸ ἐνδιαφέρον δὲν εἶναι ἀληθινὸ, ἀλλὰ κίβδηλο καὶ προσηματικὸ· καὶ τὸ διαρκὲς ζητούμενο εἶναι ὄχι ἡ σωτηρία τῶν πιστῶν, ἀλλὰ ἡ «ἀνάπαυση» τοῦ νάρκισσου πνευματικοῦ (βλ. φυσίωση τοῦ «ἀγγελικοῦ συμπλέγματος»¹⁴⁰).

Δυστυχῶς, μέσα στὴν Ἐκκλησία μας ὑπάρχουν «μικροκλίματα»/παρέες, ὅπου «στρατολογοῦνται» ὁπαδοὶ ποὺ εὐκόλα μποροῦν νὰ καταλήξουν δούλοι καὶ ὑπηρέτες, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερες προσωπικότητες ἐν Χριστῷ. Στὴν περι-

135. *Ρωμ.* 13, 7: «Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς... τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν».

136. *Λευιτ.* 19, 32: «Ἀπὸ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήση καὶ τιμήσεις πρόσωπον πρεσβυτέρου».

137. *Ματθ.* 7, 22-23.

138. *Α΄ Κορ.* 12, 31.

139. *Α΄ Κορ.* 14, 1.

140. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, *Μαθήματα Ἐξομολογητικῆς*, ὁ.π., σ. 74-75: «... τὸ γεγονός ὅτι ὁ πνευματικὸς ἔχει δεχθῆ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς θείας χάριτος δὲν σημαίνει ὅτι ἠγιάσθη καὶ ἐπομένως ὅτι κατέστη τέλειος πνευματικῶς, τ.ἔ. ἐπίγειος ἄγγελος». Πρὸβλ. Μακαρίου Αἰγυπτίου, *Ὁμιλία Ν΄*, ΒΕΠΕΣ 41, 354.

πτωση αὐτὴ οἱ πιστοὶ μετατρέπονται σὲ ἄβουλα καὶ πλήρως ἑτερόνομα ὑποκείμενα. Παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν εὐθύνη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεών τους· δὲν ὠρμάζουν ποτὲ πνευματικὰ σὲ «πατέρες», ἀλλὰ παραμένουν γιὰ πάντα «παιδιά». Παιδιά ὅμως ἀνώριμα πνευματικῶς καὶ ὄχι λογοποιημένα, ὅπως μᾶς θέλει ὁ Χριστός.

Ὁ χριστοφόρος πνευματικὸς ἀποφεύγει ὅσο τίποτε τὴν προσωπολατρεία, γιὰ τὰ πάντα μέσα στὴν Ἐκκλησία παραπέμπουν σταθερὰ καὶ ἀπαρέγκλιτα στὸν Χριστό: «*Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός*»¹⁴¹. Ἔτσι, οὔτε τὰ χαρίσματα οὔτε οἱ ποικίλοι χαρισματοῦχοι γίνονται αὐτοαναφορικοί, ἀφοῦ δὲν ἔχουν αἰτία καὶ λόγο ὑπαρξης πέρα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό καὶ τὸ Σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησία· καὶ ἂν ὑπάρχουν, ὑφίστανται γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ ὅλο σῶμα¹⁴².

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ὅλης αὐτῆς ἀλλοίωσης καὶ παραφθορᾶς – ἢ ὅποια ἀποτελεῖ καὶ ἐκκλησιολογικὴ παρεκτροπὴ – εἶναι ἡ ἐμφάνιση τῶν λεγομένων *Ἡσυχαστηρίων*, ἑνὸς θεσμοῦ μοναστηριῶν ἰδιωτικοῦ δικαίου¹⁴³. Στόχος τῶν Ἡσυχαστηρίων εἶναι ἡ μοναστικὴ ἀδελφότητα νὰ μὴν ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπὸ τὸν ἐπιχώριο ἐπίσκοπο πλὴν μιᾶς ἀπλῆς «*ἐποπτείας*». Μία ἄλλη πάλι ὄψη τοῦ ἴδιου νομίσματος εἶναι ἡ *de facto* μετατροπὴ πολλῶν μοναστηριῶν σὲ ὀλόκληρες «*ἐνορίες*» στὸ ὄνομα μιᾶς δηθεν «*κατάνυξης*». Κάτι παρόμοιο συνέβαινε καὶ παλιότερα, ὅταν οἱ ἐνορίες ἀντικαθίσταντο ἀπὸ τοὺς «*οἴκους προσευχῆς*» καὶ τὰ *ἐντευκτήρια*, τὰ ὅποια ὅμως δὲν εἶχαν καμία σχέση μετὰ τὴν ὀρθόδοξη ναοδομία καὶ τὸ θυσιαστήριο. Ὡστόσο, δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις πού συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίστροφο ἀκριβῶς: πολλοὶ μοναστηριακοὶ τύποι¹⁴⁴ εἰσάγονται στὶς ἐνορίες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μετατρέπονται κι αὐτὲς σὲ «*μοναστήρια*», μὲ τὴν ἐπιτέλεση λ.χ. ἀγρυπνιῶν καὶ ἄλλων ἀσκητικῶν πρακτικῶν. Ἔτσι, «*τελικὰ ἡ ἐκκλησία καταστᾶ ἀπὸ σῶμα Χριστοῦ σὲ σωματεῖο χριστιανῶν!*»¹⁴⁵.

141. Ἀπόκριση τοῦ χοροῦ ἀπὸ τὴ Θεία Λειτουργία κατὰ τὴν ὕψωση τοῦ ἁγίου Ἄρτου.

142. Β' Κορ. 13, 13. Βλ. ΣΕΒ. ΜΗΤΡ. Γ. Δ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «*Δύο ἀρχαῖα παραδόσεις...*», ὅ.π. Πρβλ. Β. ΤΣΙΓΚΟΥ, ὅ.π., σ. 208: «*Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ "προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος"*, ὁ ὁποῖος μελίζεται διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μεταδίδεται εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν πιστῶν, αὐξάνοντας καὶ συμπληρώνοντας ὅλο καὶ περισσότερο, τὸ σῶμα του... Ὅταν ὁ ἱερέας λειτουργεῖ, δὲν προσελκύει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐξαιτίας τῆς δικῆς του ἀξιοσύνης, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὴ πού ἐργάζεται τὰ πάντα».

143. Βλ. π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Κ. ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑ, *Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, τ. Α', Ἀθήνα 1979, σ. 195.

144. Μορφὲς μοναστηριακῶν τύπων εἶναι ὁ προσωπικὸς ἐξομολόγος, ἡ ἐντονότερη ἄσκηση τῆς νηστείας, ἡ ἀνέγερση ναυδριῶν σὲ βίβλους κ.λπ.

145. ΜΑΡΙΟΥ ΜΠΕΓΖΟΥ, *Τὸ μέλλον τοῦ παρελθόντος. Κριτικὴ εἰσαγωγή στὴ θεολογία τῆς Ὀρθοδοξίας*, ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα 1993, σ. 132.

Με όλα αυτά ἄς μὴ νομισθεῖ ὅτι ὑποτιμοῦμε στὸ ἐλάχιστο τὴ σπουδαιότητα ἢ μᾶλλον τὴν κεντρικὴ θέση ποῦ ἐνέχει ἡ ἔννοια τοῦ πνευματικοῦ πατέρα¹⁴⁶ στὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν¹⁴⁷. Κρίνουμε ἀπαραίτητο νὰ ἐπισημάνουμε ὡστόσο αὐτὴ τὴ διαδεδομένη παρεκτροπὴ τῆς πνευματικῆς πατρότητος. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, τὸ καθετὶ ἔχει καὶ τὴ «σκιά» του, τὸ πνευματομονιστικὸ κακέκτυπο τῆς πνευματικῆς πατρότητος ὄχι μόνον δὲν προσφέρει λύσεις, ἀλλὰ ἐν τῇ ἀμετροεπειᾷ του δημιουργεῖ προβλήματα ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀλλοτρίωσης καὶ ἔξαθλίωσης¹⁴⁸.

Ὁ κάθε χαρισματοῦχος δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀναγνωρίζει ὅτι ὀφείλει εὐγνωμοσύνη στὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἄνωθεν δωρεὰ τοῦ διακονήματός του. Καὶ μάλιστα θὰ πρέπει νὰ θυμᾶται πάντοτε ὅτι ἡ δωρεὰ αὐτὴ δὲν εἶναι ἐγγενῆς, ἔμφυτη ἢ κληρονομική, ἀλλὰ «*πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστι, καταβαῖνον ἐκ ... τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων*»¹⁴⁹.

Καὶ μὲ τὴν ὑπακοὴ τί γίνεται; Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀσκητικὴ ἀρετὴ, ποῦ πρέπει νὰ συμβαδίζει στὸν μοναχισμό μαζὶ μὲ τὴν ἀκτημοσύνη καὶ τὴν παρθενία, ἀνήκει στὶς προαιρετικῆς ἀρετῆς τοῦ μοναστικοῦ ιδεώδους: «*Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι*»¹⁵⁰. Ἐντούτοις, ἡ ἀπόλυτη ὑπακοὴ τοῦ λογικοῦ πνευματικοῦ τέκνου στὸν πνευματικὸ πατέρα-Γέροντα, ποῦ λειτουργεῖ ψυχο-παιδαγωγικὰ γιὰ τὸν περιορισμὸ καὶ τὴ χαλιναγώγηση τοῦ Ἐγώ, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐκτρέπεται σὲ δεσποτικὴ ἢ δουλικὴ νευρωσικὴ ὑποταγή¹⁵¹. Γι' αὐτὸ

146. Βλ. TSITSIGKOS, *Spiritual Fatherhood*, ὁ.π.

147. Βλ. Κ. ΓΟΥΕΑΡ, ὁ.π., σ. 111: «Ὁ γέροντας, γνωστὸς στὰ ἑλληνικά ὡς “γέρων” καὶ στὰ Ρωσικά ὡς στάρετς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ὀπωδῆποτε ἡλικιωμένος, ἀλλὰ νὰ εἶναι σοφὸς ὡς πρὸς τὴν ἐμπειρία του γιὰ τὴ θεϊαν ἀλήθεια καὶ εὐλογημένος μὲ τὴ χάριση τῆς Πνευματικῆς πατρότητος, μὲ τὸ χάρισμα νὰ καθοδηγεῖ ἄλλους στὴν Ὁδό. Αὐτὸ ποῦ προσφέρει στὰ πνευματικά του παιδιὰ δὲν εἶναι κυρίως ἠθικῆς ὁδηγίης ἢ ἕνας κανόνας ζωῆς, ἀλλὰ μία προσωπικὴ σχέση».

148. Σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος (*Κλίμαξ, Λόγος Δ΄*, Περὶ ὑπακοῆς MPG 88, 680 D): «Μέλλοντες ἐν Κυρίῳ τὸν ἑαυτῶν ἀνέχονα κλίνειν, σκοπῶ μὲν καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης, καὶ κυρίως τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἐτέρῳ, ἐν Κυρίῳ πιστεύειν· πρὸ μὲν τῆς εἰσόδου, εἶπερ τις πονηρία, καὶ φρόνησις παρ' ἡμῖν τυγχάνει, τὸν κυβερνήτην ἀνακρίνωμεν, καὶ ἐξετάσωμεν, καί, ἴν' οὕτως εἶπω, πειράσωμεν, ἵνα μὴ τῷ ναύτῃ ὡς κυβερνήτῃ, καὶ τῷ νοσοῦντι ὡς ἱατρῷ, καὶ τῷ ἐμπαθεῖ ὡς ἀπαθεῖ, καὶ τῷ πελάγει ὡς λιμένι περιπεσόντες, ἔτοιμον ἑαυτῆς εὐρήσωμεν ναυάγιον».

149. Ἀπὸ τὴν Ὀπισθάμβωνο εὐχὴ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου.

150. *Ματθ.* 19, 21.

151. Βλ. π. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, *Κακὴ ὑπακοὴ καὶ ἀγία ἀνυπακοή*, Θεσσαλονίκη 2006· ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΙΧΑΗΛ, *Ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ ἐκμετάλλευσή της*, Σειρά: «Ἐπικυρηγμένη Ὁρθοδοξία», ἀρ. 1, Ἀθήνα 2001².

καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐκτελεῖται ἔλλογα, γηθόσυνα καὶ ἐκούσια ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν πνευματικῶν παιδιῶν καὶ μὲ *διάκριση*¹⁵² ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν πνευματικῶν, ὡς ἓνα εἶδος ψυχοπνευματικῆς θεραπείας. Καὶ μάλιστα, ἡ εἰκοσιτετράωρη μοναστική πρακτική δὲν θὰ πρέπει ἐπ' οὐδενὶ νὰ μεταφέρεται καὶ μέσα στὴν πόλη, ποὺ ἔχει τὶς δικές της ἰδιάζουσες συνθήκες διαβίωσης, γιατί δημιουργεῖ ψυχικὴ ἐξάρτηση στὰ πνευματικὰ τέκνα¹⁵³.

Δυστυχῶς ὁμως κάποιες φορὲς ὁ πνευματικὸς πατέρας στερεῖται διάκριση καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐνεργεῖ χωρὶς αὐτήν. Ἔτσι, ἀντὶ νὰ κλαδέψει καὶ νὰ σμιλέψει ἐπιτηδευμένα τὸ Ἐγὼ τοῦ πνευματικοῦ τοῦ παιδιοῦ, ἐκεῖνος τοῦ τὸ ξεριζώνει ὀλοσχερῶς. Καὶ ἐνίοτε αὐτὸ γίνεται μὲ τρόπο ἄκομπο, ἀπότομο, ἄγαμπο ἢ καὶ βίαιο. Μόλις ὁμως ἐκρίζωθεί τὸ Ἐγὼ, αὐτομάτως σβήνει καὶ τὸ πνεῦμα, ἡ δημιουργικότητα, ἡ αὐτενέργεια καὶ γενικὰ ἡ ἀναζωογόνηση. Ἐπέρχεται ὁ μαρασμός, τόσο στὸ κοινοτικὸ ἐπίπεδο τῆς συγκεκριμένης τοπικῆς ἐπαρχιακῆς παράδοσης ὅσο καὶ στὸ προσωπικὸ ψυχικὸ ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας, ἀνάπτυξης καὶ αὔξης ἐν Χριστῷ. Ἐπαληθεύεται ἔτσι ἡ θεωρία τοῦ ἐπιστημολόγου Thomas Kuhn γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ *paradigm*¹⁵⁴.

Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν ἐκλάβουμε τὸ *χαρισματικὸ* ὡς τὸ ἔκτακτο καὶ ἀπρόβλεπτο (τ.ἔ. ἓναν ἀσυνείδητο παράγοντα), τὴ *θεσμικότητα* θὰ πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσουμε ὡς τὸ σὺνηθες, τὸ γνῶριμο καὶ τὸ λογικὸ (ἦτοι, ὡς τὸ συνειδητό). Συνεπῶς, ἡ σωτήρια ἰσορροπία μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν μεγεθῶν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μόνο ὅταν ὑφίσταται «λελογισμένη» διακριτικὰ χρῆση τῆς θεσμικῆς ὑπακοῆς ἐντὸς μιᾶς χαρισματικῆς ἀγιοπνευματικῆς «ἀτμόσφαιρας» καὶ τάνάπαλιν ὅταν δηλαδὴ μυστηριακὰ λειτουργεῖ ἡ Θεία Χάρις ὡς ἀγιοπνευματικὴ δωρεὰ μέσα σὲ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαστικὸς θεσμούς. Ὑπὸ αὐτὸ τὸ πρῶσιμα θὰ πρέπει ὁ ἄνθρωπος ὁ κοσμικὰ «πεπαιδευμένος», ποὺ ἔχει ὑπερβαλλόντως ἀνεπτυγμένη τὴ νοητικὴ, λογικὴ καὶ γνωστικὴ του ἰκανότητα, νὰ ἀποδεχθεῖ ἐκούσια τὴν ὑπακοὴ ἀκόμη καὶ σὲ ἓναν «ἀγροῖκο», ἄξεστο καὶ ἀμόρφωτο γέροντα-πνευματικὸ μὲ χαρισματικὸ ἀσυνείδητο. Κι αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τὸ πράξει οἰκειοθελῶς, μὲ προθυμία καὶ χαρὰ, ἂν θέλει νὰ ἐλαττώσει, νὰ ἀσκήσει σμιλεύοντας

152. Βλ. ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΣΠ. ΖΟΥΛΑΣ, *Ἡ διάκριση ὡς ποιμαντική ἀρετὴ στὸ συμβουλευτικὸ ἔργο σὺγχρονων γερόντων*, Ἀθήνα 2006.

153. Βλ. φόβο, ἐνοχῆς ἢ θετικὴ μεταβίβαση.

154. THOMAS S. KUHN, *Ἡ δομὴ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπαναστάσεων*, μτφρ. Γεώργιος Γεωργακόπουλος καὶ Β. Κάλφας, ἐκδ. «Σύγχρονα Θέματα», Ἀθήνα 2008.

καὶ τελικὰ νὰ «σπάσει» τὸν ἄκρατο καὶ ὑπερβολικὸ ὀρθολογισμό –ἄρα καὶ ἐγωισμό– του, δηλ. τὸ θεσπισμένο του συνειδητό¹⁵⁵.

“Ὅπως μαρτυρεῖται γιὰ τὸν ὄσιο Πορφύριο τὸν Καυσοκαλυβίτη, «ἡ παιδαγωγικὴ τέχνη του ἦταν ἀνεπανάληπτη. Δὲν ἦταν αὐταρχικὴ καὶ ἐξουσιαστικὴ, ὥστε νὰ προκαλέσει προσωπικὲς ἐξαρτήσεις, προσκολλήσεις καὶ εἰδωλοποιήσεις, πού συχνὰ καταλήγουν σὲ ἐπαναστάσεις ἀνεξαρτησίας. Δὲν ἦταν δειλὴ καὶ ἐξουθενωτικὴ, ὥστε νὰ προκαλέσει ἀνασφάλειες, φοβίες καὶ ἄγχη. Δὲν ἦταν ἀνθρωποκεντρικὴ, μὲ τίς ποικίλες ἰδιορρυθμίες, αὐθαιρεσίες καὶ ἀδυναμίες της. Ὁ Γέροντας δὲν καλλιμεροῦσε τὴν προσωπολατρία μὲ τὴ μορφὴ τῆς “Γεροντολαγνείας”· δὲν ἐπεδίωκε νὰ συνδέσει τοὺς πολυπληθεῖς ἐπισκέπτες του μὲ τὸ πρόσωπό του, δὲν ἤθελε νὰ κάνει πνευματικὴ φατρία, νὰ ἀποκτήσει ὀπαδούς. Ἀντίθετα, μὲ τὴ θεανθρωποκεντρικὴ πορεία του, ζώντας ὁ ἴδιος “ἐν τῷ Χριστῷ”, προσπαθοῦσε μὲ διακριτικὸ ζῆλο νὰ συνδέσει ὀλοκληρωτικὰ τίς ἀνθρώπινες ψυχὲς μὲ τὸν Χριστό, νὰ γίνῃ νυμφαγωγὸς τοὺς πρὸς τὸν οὐράνιο Νυμφίο, μένοντας ὁ ἴδιος στὸ περιθώριο καὶ στὴ σκιά, γιατί γνώριζε ὅτι μόνον ἔτσι ἐξασφαλίζεται ἡ σωτηρία»¹⁵⁶.

γ. Ἡ διάκριση

Διάκριση τῶν πνευμάτων, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Εἰρηναῖο, σημαίνει τὴν ἰκανότητα διάγνωσης μεταξὺ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ λόγου τοῦ ἀνθρώπου. Ἦδη ἀπὸ τὴ Γένεση βλέπουμε τὸν Θεὸ νὰ διαχωρίζει τὰ ὕδατα, τὸν «περιούσιο λαό» Του, τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι· μὲ μία λέξη, ἐφαρμόζοντας τὴ θεία καὶ ἀνεξιχνίαστη δικαιοσύνη «ὀρθοτομεῖ», τ.ἔ. κρατεῖ τὸ μέτρο ὡς σχινοβάτης¹⁵⁷· γιατί ἡ ἴδια ἡ ἔννοια τῆς ἀγιότητας στὰ Ἑβραϊκὰ εἶναι ἡ τῆς διάκρισης/διαχωρισμοῦ ἀπὸ τὸ βέβηλο καὶ ἀκάθαρτο.

Δὲν εἶναι τυχαῖο λοιπὸν πὺν ἡ πρώτη καὶ μεγαλύτερη πατερικὴ ἀρετὴ, ἡ διάκριση, ἐπιπόλαξε στὴν ἐκκλησιαστικὴ Θ. Λατρεία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ὑπῆρχε μάλιστα καὶ εἰδικὴ αἴτηση στὸν Θεὸ γιὰ τὴ χορήγησή της, τὴν ὁποία ἐκφωνοῦσε ὁ διάκονος κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία.

Αὐτὸ δεικνύει ἀπὸ μιὰ ἄλλη σκοπιὰ τὴν ἰσορροπία πὺν ἐπιδίωκε καὶ τίς περισσότερες φορὲς πετύχαινε ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων με-

155. Α΄ Κορ. 8, 1: «Ἡ γνώσις φυσιοῖ».

156. ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ, Ἀνθολόγιο συμβουλῶν, ἐκδ. «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος», Μήλεσι Ἀττικῆς 2010, σ. 132-133.

157. Τὴν ἀποψη αὐτὴ συμμερίζονται ὁ Μ. Ἀντώνιος, ὁ Μ. Βασίλειος καὶ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

ταξὺ θεσμοῦ καὶ χαρίσματος· πρόκειται γιὰ τὴν κίνηση «ἐν ἀκινήσει» καὶ τὴν ἀκινήσει «ἐν κινήσει» τῆς ἴδιας τῆς παναγίας Τριάδος μέσα στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, προσωπικὰ καὶ συλλογικά.

Τὰ πιὸ πάνω μποροῦν νὰ ἐρμηνευτοῦν στὴν πράξη μὲ τὴν ἰσόρροπη, ἔλλογη, ἐμπνευσμένη καὶ διακριτικὴ ἄσκηση τοῦ συνδυασμοῦ τῆς αὐστηρότητας καὶ τῆς ἐπιείκειας¹⁵⁸. πρόκειται γιὰ τὴν παράδοξη αὐτὴ ἔνωση τῶν ἀντιθέτων, ὅπως ἄλλωστε λειτουργεῖ καὶ ἡ ἴδια ἡ ὑπέρογη *δικαιοσύνη* τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἱερά μας Παράδοση ἔχει περιγράψει τὴν ἀμφιθυμικὴ αὐτὴ στάση μὲ διάφορες ἀντιθετικὲς εἰκόνες. Τὴν παρουσιάζει ὡς «σφενδόνη» τοῦ Πνεύματος καὶ ποιμενικὸ αὐλό, ὡς χειρουργικὸ νυστέρι καὶ βαμβάκι, κ.λπ. Ἔτσι ἐνήργησε λ.χ. στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ προφήτης Νάθαν ἐλέγχοντας τὶς ἁμαρτίες τοῦ Δαβίδ, ἔτσι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος, Ἰάκωβος καὶ Παῦλος κατὰ τὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο καὶ ἔτσι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ὑπαρξης καὶ τῆς ζωῆς τῆς.

4. Καταγραφή περιστατικοῦ πὺν ἐναρμονίζει τὸ θεσμικὸ μὲ τὸ χαρισματικὸ

Ἀποτελεῖ εὐλογία ἡ σύζευξη θεσμικοῦ παράγοντα καὶ χαρισματικοῦ πνευματικοῦ στὴν πνευματικὴ ὠρίμανση, ἐξέλιξη καὶ πρόοδο τοῦ ἀγωνιζόμενου χριστιανοῦ. Ἡ ἐπιτυχὴς ἄσκηση τῆς πνευματικῆς πατρότητος κρίνεται ἀπὸ τὸν βαθμὸ ἁρμονίας τῶν δύο αὐτῶν στοιχείων στὸ ἱερατικὸ λειτουργημᾶ· γιατί ἡ πρακτικὴ τῆς ἐξομολόγησης νοεῖται μὲν μόνο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὰ δὲν ἐπιτυγχάνεται μηχανιστικά ὡς μία τυπικὴ διαδικασίᾳ, ἀλλὰ πνευματικά, ὡς μία δυναμικὴ σχέση, πὺν ἀπαιτεῖ τὴν ἐνεργοποίησιν τῆς ἁγιοπνευματικῆς ἐμπειρίας, τῆς διάκρισης καὶ τῆς πατρικῆς μέριμνας. Ὁ ἐξομολόγος δὲν εἶναι ἕνας ἀπλὸς διεκπεραιωτὴς μίας στυλιζαρισμένης φόρμουλας, ἀλλὰ πασχίζει νὰ ἐξατομικεύσει τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἐξομολογούμενου σύμφωνα μὲ τὶς ἰδιαιτέρες περιστάσεις τοῦ ἀγωνιζόμενου πνευματικὰ προσώπου. Ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀuthenticότης ζωοποιοῦν τὴ θεσμικὴ διάσταση τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖο ἀλλιῶς θὰ ἐξέπιπτε σὲ μία τυπικὴ ὑποχρέωση ἢ σὲ μία μαγικὴ πράξη.

158. Πρόκειται γιὰ τὸ πατρικὸ καὶ μητρικὸ μοντέλο ἀντίστοιχα. Ὁ πατέρας ἐκφράζει τὸν πατρικὸ του ρόλο μὲ μητρικὸ τρόπο, σὰν νὰ εἶναι μὴ δεύτερη μάνα. Ἡ ἔκφραση αὐστηρότητας, ἀλλὰ καὶ ἐπιείκειας, εἶναι κυρίαρχη ψυχοσυναισθηματικὴ συμπεριφορὰ. Περὶ τοῦ συναισθηματικοῦ ρόλου τοῦ πατέρα καὶ τῆς ψυχοσυναισθηματικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ παιδὶ πρβλ. MULDWORF BERNARD., *Ὁ ρόλος τοῦ πατέρα στὴν οἰκογένεια* (μτφρ. Γιώργος Παπακυριακῆς), ἐκδ. «Ὀδυσσεύς», 1977.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ προσέξουμε μία σχετικὴ διήγηση. Πρόκειται γιὰ τὰ «Ἀπομνημονεύματα» καὶ τὶς νοσταλγικὲς ἀναμνήσεις τοῦ μακαριστοῦ γέροντα ἀρχιμανδριτῆ Χερουβεῖμ Καράμπελα (1920-1979), κήτορα τῆς ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου στὸν Ὁρωπὸ Ἀττικῆς. Ἀφηγεῖται τὴν ἐμπειρία του ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρῶτα βήματά του στὴ μοναχικὴ ζωὴ στὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ τὴ συγκλονιστικὴ ἐξομολόγησή του στὸν πνευματικὸ π. Χριστοφόρο.

«Σὲ λίγα λεπτά φθάσαμε στὸ ἐρημητήριο τοῦ πνευματικοῦ. Ἦταν ἀφιερωμένο στὴν Γέννησι τοῦ Κυρίου... Τὸν εὐρήκαμε ξαπλωμένο σ' ἓνα ξύλινο “μιντέρι”, διότι εἶχε μία ἀναπηρία στὰ κάτω ἄκρα. Ἀνασηκώθηκε νὰ μᾶς ὑποδεχθῆ καὶ σκύβοντας ἔβαλε μετάνοια.

– Καλῶς ἤλθατε, παιδιὰ μου, καθήστε. Καλῶς τὸ καλοῦρι μου, μοῦ εἶπε. Ἦλθες γιὰ ἐξομολόγησι;

– Μάλιστα, ἅγιε πνευματικέ, γιὰ τὴν πρώτη μου ἐξομολόγησι στὸ Ἅγιον Ὄρος.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπα τὸν πνευματικὸ μας, καθὼς καὶ τὸ ἡσυχαστήριό του, μὲ τὰ μικρὰ κελλάκια... Παντοῦ ἐπικρατοῦσε χαρακτηριστικὴ πτωχεία καὶ ἀκτημοσύνη.

.....

– Ἔχεις, παιδί μου, ἄλλη φορὰ ἐξομολογηθῆ;

– Ναι, ἅγιε πνευματικέ. Τὴν πρώτη μου ἐξομολόγησι τὴν ἔκανα σὲ ἡλικία δώδεκα ἐτῶν, σ' ἓναν ρῶσο ἱερομόναχο, πὺν εἶχε ἔλθει πρόσφυγας ἀπὸ τὴν Ρωσία. Ἀργότερα ὅμως εἶχα πνευματικὸ τὸν π. Παῖσιο Φιννιοκαλιωτάκη.

– Ἄ, καλὰ τότε. Δὲν παύει ὅμως αὐτὴ σου ἡ ἐξομολόγησις νὰ εἶναι ἓνας σταθμὸς γιὰ τὴν καινούργια σου ζωὴ. Πρέπει, λοιπόν, νὰ κάνουμε μία γενικὴ ἀνασκόπηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, γιὰ νὰ κατατοπισθοῦμε καὶ νὰ γνωρισθοῦμε καλύτερα. Καὶ τώρα ἄς ἀρχίσουμε. Σὲ παρακαλῶ, κλείσε τὸ παράθυρο καὶ γονάτισε ἐδῶ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου.

Γονάτισα. Αὐτὴ ἡ ἐξομολόγησις, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ καλύψῃ καὶ τὰ δεκαοχτὼ χρόνια τῆς ζωῆς μου. Ὁ πνευματικὸς ἔβαλε τὸ πετραχῆλι, ἀναψε ἓνα κερὶ καὶ ἄρχισε τὴν ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου. Ὅταν ἐτελείωσε, μοῦ ἔδωσε κάποιες προσευχῆς, πὺν εἶχε φαίνεται ἀντιγράψῃ ἀπὸ ἀποσπάσματα παλαιῶν κωδικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνεφέροντο στὸ μυστήριό τῆς ἱερᾶς ἐξομολόγησεως. Ἄρχισα νὰ διαβάζω προσεκτικὰ. Μὰ ἦσαν τόσο συγκλονιστικῆς, ἀνταπεκρίνοντο τόσο στὴν συναισθηματικὴ καὶ ψυχολογικὴ κατάστασι τῶν στιγμῶν ἐκείνων, ὥστε δὲν ἐπρόλαβα νὰ τελειώσω. Ποτὲ στὴ ζωὴ μου σὲ ὦρα ἐξομολόγησεως δὲν

ἐνοιωσα τέτοιο ξέσπασμα· ποτέ δὲν ἀναλύθηκα σὲ τόσα δάκρυα. Τὰ μάτια μου ἔτρεχαν βρύσες, ἡ γλῶσσα μου δὲν μποροῦσε νὰ ἀρθρώσῃ λέξι, τὰ χέρια μου ἔτρεμαν καὶ μαζί τους οἱ προσευχῆς πού κρατοῦσα.

– Σε περιμένω, παιδί μου, μὴ βιάζεσαι, μοῦ εἶπε ὁ πνευματικός.

Μὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ συνεχίσω. Ἡ ψυχὴ μου εἶχε συγκλονισθῆ συθέμελα. Τὸν παρεκάλεσα νὰ διακόψω λίγο τὴν ἀνάγνωσι, ὥσπου νὰ συνέλθω. Ἐκεῖνος μὲ ὑπομονή “τραβοῦσε” τὸ κομποσχοῖνι του. “Ὅταν ἐκυριάρχησα στὸν ἑαυτό μου καὶ διάβασα καὶ τὶς ὑπόλοιπες εὐχῆς, μοῦ εἶπε:

– Τώρα, παιδί μου, λέγε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὅσες ἁμαρτίες ἔχεις κάνει ἀπὸ τότε πὸν θυμᾶσαι τὸν ἑαυτό σου μέχρι σήμερα.

Θεέ μου, τί ἐξομολόγησις ἦταν αὐτή! Ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὁ Ὅποιος μὲ ἄκουγε καὶ μὲ ἔβλεπε, στὰ Καρούλια τοῦ Ἁγίου Ὅρους καὶ μὲ ἐξομολόγο ἕνα πνευματικό, ὁ ὅποιος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὸν ἦταν στὸν Βόλο φημιζόταν γιὰ τὴν ἀσκητικότητά του.

Ἐξέθεσα ὅλη τὴν ἀθλία ἁμαρτωλότητά μου μὲ πόνο ψυχῆς. Στὸ τέλος παρητήρησα ὅτι ὁ πνευματικός μου εἶχε δακρῦσει. Δὲν μὲ ρώτησε τίποτε. Δὲν μοῦ ζήτησε καμμία ἐπεξηγήσι. Τοῦ τὰ εἶχα πεῖ ὅλα, ὅπως ἀκριβῶς εἶχαν συμβῆ.

– Καὶ τώρα, νὰ διαβάσουμε τὴν συγχωρητικὴ εὐχή, ψιθύρισε.

– Μὰ δὲν ἔχετε νὰ μοῦ πῆτε τίποτε, νὰ μὲ συμβουλευέστετε σὲ κάτι, ἄγιε πνευματικέ;

– Ὅχι. Ἐδῶ στὸ Ὅρος τὶς συμβουλές καὶ τὴν καθοδήγησι ἀναλαμβάνουν οἱ Γεροντάδες, οἱ ὅποιοι ἔχουν καὶ τὴν εὐθύνη τοῦ ὑποτακτικοῦ. Ἐμεῖς ἀπλῶς ἐπιτελοῦμε τὸ μυστήριο¹⁵⁹.

Στὸ παραπάνω περιστατικὸ ὁ ἐξομολόγος-πνευματικός, ὑπεύθυνος ὁλόκληρου τοῦ Ἡσυχαστηρίου, φημισμένος γιὰ τὴν ἀσκητικότητά του καὶ ἐγνωσμένης πνευματικῆς ἀξίας, καθοδηγεῖ μὲ ἕναν μοναδικὸ τρόπο τὸν νεαρὸ δόκιμο π. Χερουβεῖμ σὲ μία ἐκ βαθέων ἐξομολόγησι, «χαρίζοντάς» του συγκλονιστικὲς στιγμές, πὸν σηματοδοτοῦν τὴν ἔναρξη μίας καινούργιας πορείας ἐν Χριστῷ. Παρόλη τῆ «συναισθηματικὴ καὶ ψυχολογικὴ κατάστασι τῶν στιγμῶν ἐκείνων» καὶ τὴν αὐτονόητη καὶ ἀναμενόμενη ἐκ τοῦ ρόλου του συμβουλευτικῆ στάσι, ὁ χαρισματικὸς πνευματικὸς παραχωρεῖ τὴ θέση του γιὰ συμβουλές καὶ καθοδήγησι στους Γεροντάδες, ὡς καθ’ ἕλλην ἀρμόδιους καὶ ὑπεύθυνους γιὰ τὸν ὑπο-

159. ΑΡΧΙΜ. ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ, Ἐπὶ τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας. Νοσταλγικὲς ἀναμνήσεις, ἐκδ. «Ἱ. Μονῆς Παρακλήτου», Ὁρωπὸς 1993, σ. 78-81.

τακτικό. Όπως τὸν βεβαιώνει, μεταξύ τους ὑπάρχει μία ξεκάθαρη διάκριση ρόλων, ὅπου ὁ ἕνας δὲν εἰσχωρεῖ καὶ δὲν σφετερίζεται τὸν ἄλλον. Ἀπὸ τὸ παρατιθέμενο περιστατικό γίνεται φανερό ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ ρόλοι διατηροῦν τὴ σωτηριολογική τους ἰκανότητα, στὸ μέτρο ἀκριβῶς ποὺ διαφυλάσσουν τὴν ἀμοιβαιότητά τους. Ὁ πνευματικός – ἐξομολόγος, ἂν καὶ χαρισματικός, δὲν ἐκτρέπεται σὲ μία συμπλεγματική διεκδίκηση πνευματικῆς ἀποκλειστικότητας, οὔτε καὶ ὁ Γέροντας σφετερίζεται τὸ μυστήριο τῆς ἱεῤῃς ἐξομολογήσεως. Οἱ ρόλοι εἶναι ἀλληλοσυμπληρούμενοι ἀλλὰ καὶ διακριτοί. Ὁ πνευματικός-ἐξομολόγος δρᾷ δίκην σωλῆνος, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν ἀπολύτως ἀπαραίτητος ὡς πάροχος, ἐν τούτοις ὅμως τὸ πρωτεύον καὶ κύριο εἶναι τὸ ζωογόνο ὕδωρ¹⁶⁰.

Πρώτιστο μέλημα εἶναι νὰ διατηρεῖται ἐναργῆς ἡ ἰκανότητα διάκρισης τοῦ αὐθεντικοῦ ἢ ἡ διάκριση τῆς αὐθεντικότητας, γιατί αὐτὴ διασώζει τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρίσματος καὶ τὴν ἀριότητα τοῦ θεσμοῦ. Εἶναι ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὴ «*θανιάσια ἱστορία τῆς ὁμορφῆς προγκίπισσας Νταμαγιάντι καὶ τοῦ γενναίου προγκίπα Νάλα, μὲ τὸν ὁποῖο πρόκειται νὰ μνηστευθεῖ, ἀπὸ τὸ ἰνδικὸ ἔπος Μαχαμπαράτα: Ὅταν ἡ Νταμαγιάντι φτάνει στὴν τελετή, βρίσκειται μπροστὰ ὄχι σὲ ἕναν Νάλα, ἀλλὰ σὲ πέντε. Τέσσερις θεοί, θαμπωμένοι ἀπὸ τὴν ὁμορφιά της, ἔχουν πάρει κι αὐτοὶ τὴ μορφή τοῦ ἀγαπημένου της. Ἀμήχανη ἢ Νταμαγιάντι ἀρχίζει νὰ προσεύχεται, καὶ τότε ἀντιλαμβάνεται ξαφνικὰ ὅτι μόνο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πέντε μνηστήρες, τοῦ αὐθεντικοῦ Νάλα, ἢ σκιά “πέφτει” στὸ ἔδαφος. Ἔτσι, διαπιστώνει ὅτι οἱ ἄλλοι τέσσερις δὲν εἶναι παρὰ ὀπτασίες»¹⁶¹.*

Κατ’ ἀντιστοιχία, ὁ θεσμὸς δημιουργεῖ ἐξ ὀρισμοῦ μία μαγεία, μία ἰσχυρὴ ἔλξη, ποὺ πολλὲς φορὲς ὀδηγεῖ σὲ ἀπονενομημένες πράξεις. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ πάλι τὸ χάρισμα μπορεῖ νὰ ἐκτρέπεται σὲ ζηλωτισμό. Ἐναπόκειται στὴν προσωπικὴ διερεύνηση καὶ προσπάθεια ἢ ἐξεύρεση μιᾶς ἔντιμης ἰσορροπίας. Μέσα στὴν Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται τὸ θεσμικὸ στοιχεῖο μὲ τὸν χαρισματικὸ παράγοντα. Δὲν πρέπει νὰ λανθάνει τῆς προσοχῆς μας ὅτι «ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι στὴν οὐσία τῆς χαρισματικῆς. Ἡ χαρισματικὴ ζωὴ δὲν

160. ΠΑΠΑ-ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ, *Κληρὸς – Ἡ ἀνεκκλήρωτη ὑπόσχεση πατρότητος*, ἐκδ. «Ἀκριάτας», Ἀθήνα 1992, σ. 49: «Γι’ αὐτὸ εἶναι κρίσιμο γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ποὺ δὲν εἶναι κληρικοί, νὰ βλέπουν τὸν κληρικὸ μόνον ὡς τὸν ὄρατὸ φορέα τῆς ἀόρατης χάριτος καὶ νὰ μὴν ἐξαρτῶνται ἀπ’ αὐτὸν τὸν ἴδιο, οὔτε νὰ ἐξαρτοῦν τὴ λήψη τῆς θείας χάριτος ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του ἀγιότητα».

161. ΗΛΙΑ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἐπέκεινα τῆς ἀπουσίας*, ἐκδ. «Ἰνδικτος», Ἀθήνα 2005, σ. 248.

εἶναι ρομαντική ἢ ἐξωπραγματική. Ἡ χαρισματική ζωὴ εἶναι πνευματική, καὶ ὡς πνευματική εἶναι κατεξοχὴν πραγματική. Δὲν στηρίζεται σὲ συναισθηματισμούς, οὔτε τρέφεται μὲ φαντασίες τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ συννυφαίνεται μὲ τὴν ἀνάπτυξή τῆς ὄντολογικῆς ὀλοκληρώσεως καὶ τελειώσεώς του»¹⁶².

5. Μία ἀστοχία τοῦ χαρισματικοῦ στοιχείου ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς ψυχοθεραπείας

«Οἱ ἐνθροнисμένες βεβαιότητες
δὲν εἶναι ἀκλόνητες»
Μαρία Σφήκα¹⁶³

Στὸ βιβλίο του Ὁ δῆμιος τοῦ ἔρωτα ὁ Irvin Yalom¹⁶⁴ περιγράφει – ἀπὸ τὴν κλινική του ἐμπειρία – μία ἀληθινὴ ἱστορία ἐνὸς περιστατικοῦ ψυχοθεραπείας. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐβδομηντάχρονη καταθλιπτικὴ γυναῖκα, ἐρωτευμένη μὲ τὸν κατὰ τριανταπέντε χρόνια νεότερο πρῶην ψυχοθεραπευτὴ τῆς. Ἡ γυναῖκα συνάπτει μαζί του ἐρωτικὴ σχέση καὶ καταρθεῖ ὅταν αὐτὸς τὴν ἐγκαταλείπει.

«Κι ὅμως, παρόλο πὸν ἡ Θέλμα στὰ πρῶτα κιόλας λεπτὰ τῆς ἐναρκτήριας συνάντησής μας μοῦ εἶπε ξεκάθαρα ὅτι ἦταν τραγικὰ καὶ χωρὶς ἀνταπόκριση ἐρωτευμένη, δὲν δίστασα οὔτε μιὰ στιγμή νὰ τὴν δεχθῶ γιὰ θεραπεία. Ὅλα ὅσα ἔβλεπα μὲ τὴν πρώτη ματιὰ – τὸ ρυτιδιασμένο ἐβδομηντάχρονο πρόσωπο μὲ τὸ γεροντίστικο τρέμουλο στὸ σαγόνι, τὰ ἀδυνατισμένα, ὀξυζεναρισμένα, ἀφρόντιστα μαλλιά, τὰ ἀποσκελετωμένα χέρια μὲ τὶς γαλάζιες φλέβες – μοῦ ἔλεγαν ὅτι πρέπει νὰ ἔκανε λάθος, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἦταν ἐρωτευμένη. Πῶς θὰ μπορούσε ποτὲ ὁ ἔρωτας νὰ διάλεξε νὰ κυριέψει αὐτὸ τὸ γέρικο, εὐθραυστο καὶ ἀσταθὲς κορμί ἢ νὰ ἐγκατασταθεῖ μέσα σ’ αὐτὴ τὴν ἄμορφη συνθετικὴ φόρμα γυμναστικῆς;

.....

Παρόλο πὸν δυσκολευόμουν νὰ φαντασθῶ αὐτὴ τὴν ταλαιπωρημένη ἡλικιωμένη γυναῖκα νὰ ἔχει ἐρωτικὴ σχέση μὲ τὸν θεραπευτὴ τῆς, δὲν τῆς εἶπα πῶς δὲν τὴν πίστευα.

162. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΔΗ, ὀ.π., σ. 46.

163. ΜΑΡΙΑΣ ΣΦΗΚΑ, «Ἡ ποίηση ὡς περιπλάνηση τοῦ νοῦ στὸ δάσος τῶν φαινομένων», στὸ Ὅ ὑποκειμενικὸς κῆπος, Ἀθήνα 2006, σ. 52.

164. Ὁ Irvin David Yalom (1931–) εἶναι Ἀμερικανὸς ψυχοθεραπευτὴς, διακεκριμένος συγγραφέας καὶ ὁμότιμος καθηγητὴς Ψυχιατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Στάνφορντ. Ἀποτελεῖ ἓναν ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἐν ζωῇ ἐκπροσώπους τῆς ὑπαρξιακῆς σχολῆς ψυχοθεραπείας καὶ εἶναι συγγραφέας τοῦ ἐγκυρότερου καὶ πληρέστερου ἐγχειριδίου ὑπαρξιακῆς ψυχοθεραπείας.

.....
 Περίπου πριν από έντεκα χρόνια ξεκίνησε ψυχοθεραπεία με τον Μάθιου, έναν νεαρό και ώραιο ασκούμενο ψυχολόγο. Για όχτώ μήνες τον έβλεπε στην κλινική μιὰ φορά την εβδομάδα, και συνέχισε νὰ τὸν βλέπει γιὰ ἄλλον ἕνα χρόνο στὸ ἰδιωτικὸ του γραφεῖο. Τὴν ἐπόμενη χρονιά, ὅταν τὸν προσέλαβαν σ' ἕνα κρατικὸ νοσοκομεῖο, ὁ Μάθιου ἀναγκάστηκε νὰ τερματίσει τὶς ψυχοθεραπείες ὄλων τῶν ἀσθενῶν ποὺ ἔβλεπε ἰδιωτικά. Ἡ Θέλιμα τὸν ἀποχαιρέτησε με πολλὴ θλίψη»¹⁶⁵.

Στὴν περιγραφὴ ὁ Irvin Yalom στρέφει τὸν προβολέα τόσο στὸν ἑαυτό του ὅσο καὶ στὴν ψυχοθεραπευόμενη καὶ φωτίζει ἐξομολογητικὰ τὶς ἀγωνίες τους καὶ τὴν ἀποτυχία του στὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, ἀναγνωρίζοντας δημόσια μιὰ πανωλεθρία. «Κακὴ τεχνικὴ! Λάθος ἀρχάριου...»¹⁶⁶, ὁμολογεῖ. Ἔνας κατὰ πάντα χαρισματικὸς θεραπευτὴς ἀστοχεῖ παταγωδῶς στὴν ἐκπλήρωση τοῦ λειτουργήματός του ὡς ψυχοθεραπευτῆ, σκοτώνοντας τὸν ἔρωτα. «Ὅλ' αὐτὰ ὅμως δὲν ἦταν παρὰ αὐταπάτη. Ἦξερα πὼς εἶχα λόγους νὰ νιώθω ἔνοχος. Εἶχα γίνε γιὰ ἄλλη μιὰ φορά λεία τῆς μεγαλομανοῦς μου πεποίθησης πὼς μπορῶ νὰ θεραπεύσω τοὺς πάντες»¹⁶⁷.

Ἀποκαλύπτεται ἐδῶ ἡ ὕβρις τοῦ χαρισματικοῦ, ποῦ ὅταν ὑπερεκτιμᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ τὶς ικανότητές του, διολισθαίνει ὄχι ἀπλῶς σὲ ἀστοχίες ἀλλὰ σὲ ἐγκληματικὲς ἐνέργειες. Καθίσταται δῆμιος, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ Yalom. Καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων χρειάζεται πολλὴ ταπείνωση καὶ αὐτογνωσία, γιὰ νὰ προβεῖ κανεὶς σὲ δημόσια ἀναγνώριση τοῦ σφάλματός του. «Πόσο ἀνακουφιστικὸ θὰ ἦταν νὰ νιώθω, ἔστω μιὰ φορά, ὅτι ξέρω ἀκριβῶς τί κάνω στὴν ψυχοθεραπευτικὴ μου δουλειά – γιὰ παράδειγμα, πὼς διατρέχω εὐσυνειδήτητα καὶ με τὴ σωστὴ σειρὰ τὰ ἀκριβῆ στάδια τῆς θεραπευτικῆς διαδικασίας. Βέβαια, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ψευδαίσθηση»¹⁶⁸. Ἐδῶ μᾶς ἔρχεται ὑπομνηματικὸς ὁ Παύλειος λόγος, νὰ ἐλέγξει ἐκείνους ποὺ βρέθηκαν με περίσσεια χάριτος: «τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὁ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί κανχᾶσαι ὡς μὴ λαβῶν;»¹⁶⁹.

165. IRVIN YALOM, *Ὁ δῆμιος τοῦ ἔρωτα καὶ ἄλλες ἱστορίες ψυχοθεραπείας*, μτφρ. Εὐαγγελία Ἀνδριτσάνου – Γιάννης Ζέρβας, ἐκδ. «Ἄγρα», Ἀθήνα 2003, σ. 33-35.

166. YALOM, *Ὁ δῆμιος τοῦ ἔρωτα* σ. 42.

167. YALOM, ὁ.π., σ. 104.

168. YALOM, ὁ.π., σ. 62.

169. *Α' Κορ.* 4, 7.

Πολύ συχνά οί χαρισματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας ὑποκύπτουν στὸν πειρασμὸ νὰ οἰκειοποιηθοῦν σὲ τέτοιον βαθμὸ τὸ χάρισμα ποὺ τοὺς δόθηκε ἄνωθεν, ὥστε νὰ θεωρήσουν ἑαυτοὺς ὑπεράνω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, σὰν νὰ μὴν τοὺς δόθηκε αὐτὴ ἢ δωρεὰ γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς Ἐκκλησίας¹⁷⁰, ἀλλὰ πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἐλλοχεύει πάντοτε ὁ κίνδυνος ὁ θεραπευτῆς, μέσα σὲ μία ναρκισσι-στικὴ ἐγωπάθεια καὶ ὑπερέξαρση τοῦ χαρίσματος του, νὰ παρασυρθεῖ σὲ μία ὕβρη ποὺ τὸν καθιστᾷ –ἀνεπίγνωστα– τοξικὸ γιὰ τοὺς ἄλλους ποὺ ἔρχονται σὲ πνευματικὴ σχέση μαζί του. Αὐτὴ ἡ στάση μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ πυροδοτήσῃ καὶ φυγόκεντρες τάσεις μέσα στὴν Ἐκκλησία¹⁷¹.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ ἀντίστροφα: ὅταν ὑπερπροβάλλεται, ὑπερονίζετα καὶ ἐξαιρέτα σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ τὸ θεσμικὸ στοιχεῖο, δημιουργοῦντα καὶ πάλι ἀντίστοιχα προβλήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάποδη πλευρά. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἀγγίξει τὰ ὅρια τῆς θεσμικῆς πώρωσης, ἀπογοητεύει τὸ ποιμνιὸ τῆς καὶ τοῦ ἀποστραγγίζει τὴν ἰκμάδα τῆς δημιουργικῆς συναύξεσης. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα θίγει μὲ ἰδιοφυῆ τρόπο ἡ πρόσφατη τηλεοπτικὴ σειρὰ *The Young Pope*¹⁷². Ὁ πρωταγωνιστῆς, ὁ νεαρὸς πάπας, κάνει κυριολεκτικὰ τὴν ἐκπληξη: ὡς κατεξοχὴν ἐκπρόσωπος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ, ὁ πρῶτος κυριολεκτικὰ, ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντά του καὶ προβαίνει εὐθὺς ἐξαρχῆς σὲ ριζικὲς ἀνατροπὲς ὅλων τῶν προσδόκιμων. Ἐνσαρκώνοντας τὸν θεσμὸ λειτουργεῖ χαρισματικὰ καὶ ὁδηγεῖ τὸν λαὸ σὲ μία αὐθεντικὴ πίστη, πέρα ἀπὸ τὰ στερεότυπα ποὺ δηλητηριάζουν τὴ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας του στὸν κόσμο. Ἡ διακονία του χαρακτηρίζετα ἀπὸ ἔμπνευση, κατ' ἐπίγνωση ζῆλο, βαθιὰ ποιμαντικὴ ἀγωνία καὶ χαρισματικότητα. Ἡ περίπτωσή του, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ζωογονεῖ τὸν παπικὸ θεσμὸ –τὸν πλέον διαβρωμένο ἀπὸ τὴ σύμβαση καὶ τὴν ἐκκοσμίκευση– δείχνει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία θὰ μποροῦσε σήμερα καὶ σὲ κάθε ἐποχὴ νὰ σαγηνεύσει τὸν κόσμο: «ἀλιευ-

170. «Ἐνας σάρετς, στὴν πλήρη ἔννοια, δὲν μπορεῖ νὰ διοριστεῖ ἀπὸ κάποια ἀνώτερη ἐξουσία» (Γουέαρ, ὁ.π., σσ. 111-112).

171. Γιὰ τὸ πῶς οἱ θεραπευτῆς, εἰδικὰ οἱ χαρισματικοί, βλάπτουν ἑαυτοὺς καὶ θεραπευόμενους προβλ. CONRAD W. WEISER, *Healers-Harmed and Harmful*, Minneapolis: Fortress Press, 1994.

172. Ὁ νέος πάπας εἶναι μία ἀγγλο-ἰταλικὴ δραματικὴ σειρὰ, ποὺ διαδραματίζεται στὸ Βατικανό. Τὸ σενάριο ὑπογράφει ὁ Paolo Sorrentino. Ἡ παγκόσμια πρεμιέρα τοῦ ἔργου ἔγινε στίς 3 Σεπτεμβρίου 2016 στὸ 73^ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου τῆς Βενετίας, ὅπου τὰ δύο πρῶτα ἐπεισόδια προβλήθηκαν ἐκτὸς συναγωνισμοῦ. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τοῦ Φεστιβάλ ποὺ μία τηλεοπτικὴ σειρὰ ἀποτέλεσε μέρος τοῦ προγράμματος.

τικῶς, οὐκ ἀριστοτελικῶς», σύμφωνα μὲ τὴ γνωστὴ ρήση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου¹⁷³. Ἐν προκειμένῳ, ἔχουμε ἕναν ἐπιτυχῆ συγκερασμὸ τοῦ θεσμοῦ μὲ τὸ χάρισμα κατὰ τὸ πρότυπο τῆς χριστολογίας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως».

Εἴθισται ἡ μικρὴ ὀθόνη νὰ ἀντιγράφει τὴ ζωὴ. Ὡστόσο, πολλὲς φορὲς μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ καὶ πρότυπο μίμησης. Ἄπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς παρέχει ἡ καθημερινότητά, τὰ ὁποῖα συχνὰ περνοῦν τελείως ἀπαράτηρα καὶ καταδεικνύουν τὴ χρεωκοπία ἀκόμα καὶ τῶν πιὸ ἀκέραιων καὶ ἀδιάβλητων θεσμῶν. Ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν μεταπτυχιακῶν σπουδῶν ἐνθυμοῦμαι τὸν σάλο ποὺ εἶχε ξεσπάσει στὴν πολιτεία τῆς Μασαχουσέτης τῆς Ἀμερικῆς τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1995, ὅταν τὸ τμήμα προπτυχιακῶν σπουδῶν τοῦ Χάρβαρντ ἀπέρριψε ἐκ τῶν ὑστέρων τὴ φοιτήτρια Gina Grant. Ὁ λόγος ἦταν ἡ ἀποκάλυψη ὅτι δολοφόνησε τὴ μητέρα της ὅταν ἦταν δεκατεσσάρων ἐτῶν. Ἡ Grant, ἐρωτώμενη ἀπὸ ἐκπρόσωπο τοῦ Πανεπιστημίου γιὰ τὸ πῶς ἔχασε τὴ μητέρα της καὶ κατέληξε σὲ ὀρφανοτροφεῖο, εἶπε ψέματα. Ὅταν ἀργότερα αὐτὸ ἀποκαλύφθηκε, τὸ Πανεπιστήμιο ἀνακάλεσε τὴ φοιτητικὴ της ιδιότητα καὶ τὴν ἀπέπεμψε, ὄχι γιὰ λόγους ἀκαδημαϊκῆς δεοντολογίας, ἀλλὰ γιὰ πράξη ποὺ τέλεσε κατὰ τὴν ἐφηβεία της καὶ τὴν ἀπέκρυψε!

Στὸ περιστατικὸ αὐτὸ παρατηροῦμε ἀνάγλυφη μία χαρακτηριστικὴ περίπτωση θεσμικοῦ δικανισμοῦ, πολὺ ὅμοια –τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν– μὲ ἀνάλογες ποὺ βιώνουμε στὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα. Ὁ θεσμός, ἐν προκειμένῳ τὸ Πανεπιστήμιο, ἐξάντλησε ὅλη του τὴν αὐστηρότητα γιὰ λόγους γοήτρου καὶ ἠθικῆς. Δὲν ἐπέτρεψε ἔστω καὶ σὲ μία παραβατικὴ προσωπικότητα –ἡ ὁποία ἐκπλήρωσε τίς ὀφειλές της στὴ δικαιοσύνη– τὴ δυνατότητα διαπράξεως ἐνὸς νέου ἤθους μέσα ἀπὸ τὴν ἀγωγή καὶ τὴν ἐκπαίδευση. Ἔτσι ἡ Grant ἀποστερήθηκε τὴ δυνατότητα νὰ χαράξει δημιουργικὰ ἕνα νέο μέλλον, στὴ βάση ἐνὸς ποινικοῦ μητρώου τοῦ παρελθόντος.

Ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, ἐνῶ οἱ θεσμοὶ ὀφείλουν νὰ εἶναι τὸ ὕστατο καταφύγιο τῶν ἀδυνάμων, στὴν πράξη συχνὰ ἀδικοῦν καὶ ἀπογοητεύουν. Ἐνίοτε ἐκδικοῦνται κιόλας! Τὸ βλέπουμε αὐτὸ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοσύνη. Ἡ, ὅπως εὔστοχα παρατήρησε μία ἀμερικανίδα δημοσιογράφος ποὺ κάλυψε τὸ θέμα τῆς νεαρῆς φοιτήτριας, εἶναι ἀδιανόητο νὰ ἀναμετρηθεῖ τὸ ἄτομο μὲ τοὺς πανίσχυρους θεσμοὺς καὶ ἀσυγχώρητο νὰ

173. Ὁμιλία 23, 12.

τοὺς παρακάμψει. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἡ ἐπιείκεια κατατροπώθηκε χάριν τῆς ἀκριβοδικίας. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ὁμως εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀκρας ἐπιείκειας καὶ ὄχι τῆς ἀκριβοδικίας, ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζουν τὰ λόγια ἑνὸς ἀνώνυμου σοφοῦ ἱερέα: «δεῖξέ μου τὸ βαθμὸ τῆς ἐπιείκειάς σου, νὰ σοὺ πῶ πόσον οὐρανὸ ἔχεις».

Ἐπιλογικὰ

Ἡ ὀρθὴ καὶ ἰσορροπημένη σύνθεση τοῦ θεσμοῦ μὲ τὸ χάρισμα ἔχει τεθεῖ ὡς ἐπείγουσα θεολογικὴ ἐκκρεμότητα γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὁμως δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιλυθεῖ ἐντελῶς.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος ἀρθροῦ δὲν ἦταν φυσικὰ ἡ τελευταία λέξη πάνω σ' αὐτὸ τὸ καίριο ζήτημα· θελήσαμε ἀπλῶς νὰ καταθέσουμε μία ὄψη τοῦ προβλήματος, πού ἐμπίπτει στὸν χώρο τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας. Παράλληλα, ἐπιχειρήσαμε νὰ ἐξετάσουμε πῶς ἐφαρμόζονται τὰ δύο αὐτὰ ἐγγενῆ στοιχεῖα (ὁ θεσμὸς καὶ τὸ χάρισμα) στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὸν ποιμαινόμενο ἄνθρωπο ὡς πάσχοντος ὑποκειμένου.

Δεδομένων ἀφενὸς μὲν τῆς σχετικότητας καὶ τοῦ πεπερασμένου τοῦ κόσμου τούτου, ἀφετέρου δὲ τῆς κτιστότητας καὶ τρεπτότητας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ Ἐκκλησία, ὡς τὸ ζωντανὸ σῶμα τοῦ Θεο-ανθρώπου Χριστοῦ, κινεῖται μεταξὺ φύσης (ἀναγκαιότητας) καὶ πνεύματος (ἐλευθερίας), τ.ἔ. μεταξὺ οὐσίας (θεσμοῦ) καὶ ἐνεργειῶν (χαρισμάτων), ἢ «εἶναι» καὶ «γίγνεσθαι».

Ὡς ἐκ τούτου, ὁ διακριτικὸς ἐξομολόγος – πνευματικὸς¹⁷⁴ ὡς ἐκκλησιαστικὸς λειτουργὸς ὀφείλει ψυχοδυναμικά, βάσει ἑνὸς ἰσορροποῦς τακτικισμοῦ, νὰ ἐμπνέει συμπεριφορές, στάσεις καὶ ἀποφάσεις στὰ πνευματικά του παιδιὰ μέσα ἀπὸ:

- τὴν ἀναγνώριση τῆς ἱερότητας τοῦ θεσμοῦ καὶ τῆς ἐξατομικευμένης καθοδήγησης ἀπὸ ἐγνωσμένης ἀξίας χαρισματικὰ πρόσωπα·
- τὴ σαφῆ ὑπαρξη συγκεκριμένων ἐκκλησιολογικῶν ἀρχῶν, ἀξιῶν καὶ προϋποθέσεων·
- τὴν κριτικὴ ἐνδοσκόπηση τῶν μύχιων τῆς καρδιάς, πού νὰ προάγει τὴν ὀρθὴ ἐκκλησιολογικὴ στάση καὶ συμπεριφορὰ·

174. Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ θεσμοῦ βλ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ὁ.π., σ. 95 ἐξ.

- τὸν ἔλεγχο τῆς ἀτομικῆς ἀνταρέσκειας καὶ τῆ ναρκισσιστικῆ προβολῆ τῆς χαρισματικῆς προσωπικότητος.

SUMMARY

The delicate dialectical balance of institution and charisma
in the Eastern Orthodox Church.

A theological and pastoral-psychological approach.

By Rev. Athanasios G. Melissaris

PhD in Pastoral Psychology, Boston University

PhD in Pastoral Theology, University of Athens

One of the major ecclesiological issues in the life of the Church, concerns the unity of its institutional and charismatic aspects. By “institution” is denoted in the present paper the established, formal ecclesiological structure of the Church, whereas by “charisma” is meant the more immediately spiritual aspect of Church life. As a divine-human body, the Church encompasses both charisma and institution in an unbreakable, functional unity and relation. Neither the institutional nor the charismatic elements should be over exaggerated at the expense of one another. The goal here, rather, should be the retainment of their harmonious synthesis for the sake of the overall balanced unity of the Church. The issue of the relation between institution and charisma is directly related to Christology and Pneumatology as these are assimilated in ecclesiology. Nevertheless, it is not the doctrinal aspect of this issue that concerns the daily pastoral care exercised in the Church. None among the several pastoral gifts related to the sacrament of repentance admits of the undue enhancement of the one or the other aforementioned pole; for, an imbalance of that sort could well lead to the phenomena of zealotry, fundamentalism and/or pride. Discernment is precisely what need, is then, in the pastoral practice of “binding and loosing,” so that the respective terrains of the institution and charisma can be kept distinct, yet in a seamless dialectical union, to the advantage of Church life and the successful ministry of its ailing members.